

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки і підприємництва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи

на тему
" Виявлення впливу наслідків війни в Україні на економіку країн
Європейського союзу "

другий (магістерський) рівень
спеціальність 051 Економіка

Виконав: здобувач групи ЕК-22дм

(підпис)

В.І. Грибельна

Керівник

(підпис)

М.Д. Крамчанінова

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

І. М. Семененко

Рецензент _____

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки і підприємництва

Другий (магістерський) рівень
спеціальність 051 Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач
кафедри**

_____

“ _____ ”

_____ 2023

року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ
вищої освіти другого (магістерського) рівня

Грибелій Вікторії Іванівні

1. Тема роботи " Виявлення впливу наслідків війни в Україні на економіку країн Європейського союзу "

Керівник роботи Крамчанінова Майя Джемалівна, к.е.н., доцент,

затверджений наказом університету від 21 вересня 2023 року № 39/14.01

2. Строк подання здобувачем роботи 4 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи 3.1. Інформація про сферу діяльності підприємства. 3.2. Інформація організаційну структуру управління на підприємстві. 3.3. Інформація про сучасні технології в сфері діяльності підприємства. 3.4. Дані про фінансово-економічний стан досліджуваного підприємства. 3.5. Нормативно-правові акти, теоретичні та методичні джерела за темою кваліфікаційної роботи.

4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 4.1. Викладення результатів теоретичних та методичних досліджень за темою. 4.2. Теоретичні основи дослідження впливу війни в Україні на економічні процеси країн євроблоку. 4.3. Аналіз показників

економічної динаміки країн ЄС внаслідок воєних дій 4.4. Пошук шляхів зміцнення економічної стійкості блоку європейських країн.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслеників)
Таблиці, рисунки та інший демонстраційний матеріал

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1,2,3			

7. Дата видачі завдання 22.09.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітки
1	Аналіз літератури з тематики магістерської роботи	Жовтень 2023 р.	
2	Робота над розділом 1	Жовтень 2023 р.	
3	Робота над розділом 2	Листопад 2023 р.	
4	Робота над розділом 3	Листопад 2023 р.	
5	Робота над вступом та висновками	Листопад 2023 р.	
6	Оформлення роботи	Грудень 2023 р.	
7	Підготовка демонстраційного матеріалу та доповіді	Грудень 2023 р.	

Здобувач

(підпис)

В. І. Грибельна

Керівник роботи

(підпис)

М. Д. Крамчанинова

РЕФЕРАТ

ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дипломна робота: 90 стр., 14 рис., 3 табл., список використаних джерел із 24 найменувань, додатки 5.

Україна перебуває в стані війни, що безумовно має економічний вплив як на Україну так і за її межами. Це актуалізує розгляд питань економічні наслідки війни для країн Європейського союзу.

Об'єктом дослідження є соціально- економічний розвиток країн Європейського союзу.

Предметом дослідження є виявлення впливу наслідків війни в Україні на економіку країн євроблоку.

Метою дослідження є аналізі стану та визначення факторів що сприяють зміцненню економічної безпеки країн Євросоюзу в умовах геополітичних загроз.

У процесі виконання роботи були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи оцінки: історичний, статистичний та аналітичний та інші методи.

У якості інформаційних джерел дослідження було використано періодичні видання, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-фахівців з проблеми дослідження, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Internet.

Робота оформлена у відповідності до методичних рекомендацій.

ГЛОБАЛЬНІ ЗАГРОЗИ, МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ, ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ, ЧИННИКИ, РОЗВИТОК, ВОЄННІ КОНФЛІКТИ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ КРАЇН ЄВРОБЛОКУ.	9
1.1. Визначення воєнного конфлікту як загрози розвитку країн та регіонів.	9
1.2. Світовий досвід впливу воєнних конфліктів на економічний та соціальний розвиток країн світу	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ КРАЇН ЄВРОБЛОКУ ВНАСЛІДОК ВОЄНИХ ДІЙ	41
2.1. Огляд показників економічного середовища країн ЄС до початку війни	41
2.2. Економічна динаміка країн ЄС під впливом війни	51
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	71
РОЗДІЛ 3. ПОШУК ШЛЯХІВ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ БЛОКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	73
3.1. Дослідження факторів які впливають на розвиток та економічну стійкість ЄС в умовах невизначеності.	73
3.2. Визначення пріоритетних напрямів економічного розвитку країн ЄС.	77
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	85
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91

ВСТУП

Вторгнення Росії в Україну - це переломний момент для багатьох країн світу. Як і у випадку з цими іншими подіями, економічні наслідки не розподіляються рівномірно по всьому світу. Швидше, вони суттєво відрізняються між країнами – і, у випадку війни в Україні, географічна відстань до військових дій, як видається, є ключовим фактором.

Європейський центральний банк (ЄЦБ) підтримує Україну, яка зазнає великих втрат і матеріальних руйнувань, спричинених нападами Росії на міста та інфраструктуру.

У зв'язку з потенційним впливом зростаючих великомасштабних геополітичних конфліктів між східним і західним блоком, у практичну площину також постають проблеми пов'язані з економічним наслідкам війни за межами України, які потребують своєчасних та адекватних викликам змін у європейській політиці та економіці.

Мета роботи полягає у дослідженні впливу воєнних дій на соціально-економічний розвиток країн ЄС та визначення нових напрямів і пріоритетів їх подальшого розвитку.

Завданням роботи полягає у :

- дослідженні воєнного конфлікту як загрози розвитку країн
- аналізі як російсько-українська війна вплинула на економічний та соціальний розвиток країн євроблоку
- Визначення пріоритетних напрямів економічного розвитку країн ЄС

Об'єктом дослідження є соціально- економічний розвиток країн європейського союзу.

Предметом дослідження є виявлення впливу наслідків війни в Україні на економіку країн євроблоку..

Методи дослідження – у роботі використано загальнонаукові методи дослідження, такі як аналіз, абстракція, синтез; методи систематичного узагальнення; економіко-статистичні методи.

На підставі статистичної інформації розглянуто негативну економічну динаміку країни. Визначено сучасну проблематику інноваційного розвитку в контексті порушення економічної безпеки України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних і науково-методичних положень, які визначають вплив геополітичних ризиків та військових конфліктів на економічну стійкість країн ЄС:

- визначено зміни в політиці країн ЄС під впливом потенційних довгострокових і системних наслідків у контексті геополітичного суперництва;

- пріоритетні напрямки реалізації внутрішньо-економічної та зовнішньо-економічної політики ЄС .

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ КРАЇН ЄВРОБЛОКУ

1.1. Визначення воєнного конфлікту як загрози розвитку країн та регіонів.

У багатьох країнах, що розвиваються (тобто в країнах з низьким або середнім рівнем доходу за класифікацією Світового банку) досягнення цілей зовнішньої політики може передбачати використання військових сил для участі в військових операціях, військових навчаннях і місіях з надання гуманітарної допомоги, або для виконувати більш традиційні військові завдання, такі як охорона кордонів. Тож виникає необхідність розглядати зростаюче значення збройних сил країн, що розвиваються, у глобальних справах, а також загрози та можливості, які створює це зростання.

Нові конфліктні тенденції не лише ставлять під загрозу глобальну гармонію, але й впливають на економічну цінність миру.

Минулого року спостерігалися зміни у глобальному розподілі насильства. Кількість великих конфліктів у регіоні MENA та Південній Азії зменшилася, тоді як конфлікти в Африці на південь від Сахари, Європі та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні посилилися.

Без урахування насильства в Україні рівень конфлікту зріс з 2019 року. Смертність, пов'язана з конфліктом, зросла на 45% за рік до вторгнення Росії в Україну, а в 2021 році було зафіксовано понад 100 000 смертей.

Насильство значно зросло в Малі, Ефіопії, М'янмі та Україні; зробивши 2022 рік найбільш смертоносним роком для збройних конфліктів після геноциду в Руанді 1994 року та найсмертоноснішим в історії GPI.

Посилення геополітичної конкуренції розпалювало конфлікти в багатьох країнах. І великі, і середні держави змагаються за вплив у державах чи регіонах, підтримуючи конкуруючі інтереси через постачання військ і зброї.

На тлі геополітичної невизначенності масове виробництво безпілотників, як нової зброї, також відігравали важливу роль у багатьох конфліктах, причому військові та комерційні безпілотники використовуються у великій кількості в Україні, Ефіопії та М'янмі.

Загальна кількість атак безпілотників зросла на 40,8% у 2022 році, при цьому кількість різних груп, які використовують дрони, зросла на 24%.

Звіт Глобального індексу миру за 2023 рік [1] показує тривожний сплеск глобальних конфліктів, причому напруженість існувала ще до значного російського вторгнення в Україну, рекламованого як найзначніший конфлікт після Другої світової війни. Різке зростання кількості смертей, пов'язаних із конфліктом, спостерігалось ще до російсько-українського конфлікту, перевернувши п'ятирічний спад із піку громадянської війни в Сирії у 2014 році. Зокрема, кількість смертей у боях зросла на 45% між 2020 та 2021 роками, переважно в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та на південь від Сахари. Дивлячись на горизонт, у майбутньому можуть виникнути такі потенційні проблеми, як зміна клімату, економічна нерівність і політична нестабільність, що потенційно вплине на регіони в усьому світі.

Посилення геополітичної конкуренції знаменує зміну динаміки конфліктів у все більш багатополлярному світі, особливо в стратегічних регіонах. Примітно, що потужні держави, такі як Росія та Китай, і нові регіональні гравці, такі як Туреччина, Саудівська Аравія та Іран, тепер більш активні. Вони пропонують політичну, військову та фінансову підтримку за межами своїх безпосередніх регіонів, тим самим посилюючи конфлікти.

Набір даних про збройні конфлікти UCDP-PRIO [2] UCDP Dataset Download Center у своєму визначенні типу конфлікту

класифікує «внутрішньодержавний збройний конфлікт» як конфлікт між урядом штату та однією або декількома внутрішніми опозиційними групами без втручання інших держав. На відміну від цього, «інтернаціоналізований внутрішньодержавний збройний конфлікт» визначається як конфлікт між урядом держави та однією чи кількома внутрішніми опозиційними групами з втручанням інших держав з однієї чи обох сторін.

Примітно, що за останні два десятиліття кількість «інтернаціоналізованих внутрішньодержавних» конфліктів значно зросла. З 2004 року інтернаціоналізовані конфлікти зросли в дев'ять разів і досягли 27. Насправді інтернаціоналізовані внутрішньодержавні конфлікти зараз так само поширені, як і внутрішньодержавні конфлікти, що відображає тенденцію, коли понад 80% внутрішньодержавних конфліктів з 1975 по 2017 роки мали зовнішню підтримку.

Така посилена залученість часто узгоджується з їхніми ширшими геополітичними амбіціями, очевидними в таких ситуаціях, як посилення участі Росії в Малі та М'янмі. Крім того, такі конфліктні зони, як Сирія, Лівія та Україна, стали гарячими точками, де численні зовнішні держави підтримують протилежні фракції, тим самим посилюючи та розширюючи протистояння.

У міру загострення геополітичної конкуренції відмінність між внутрішньодержавними та інтернаціоналізованими внутрішньодержавними конфліктами стає все більш тонкою. Важливо визнавати та розглядати складності цих типів конфліктів, що розвиваються, щоб сприяти глобальному миру та стабільності.

Переходячи до ширшої стадії, із загостренням американсько-китайського суперництва та відповідних змін у регіональних впливах, ландшафт глобальної геополітики готується до глибоких трансформацій у найближчі десятиліття.

Посилена діяльність Китаю в регіоні Південно-Китайського моря свідчить про його прагнення домінувати та захистити свої територіальні претензії. Ця наполегливість ще більше підкреслюється посиленням повітряних операцій поблизу Тайваню, стратегічного координаційного центру в Тихоокеанському регіоні.

Навпаки, після холодної війни Сполучені Штати підтримували широку мережу стратегічних військових баз, розкиданих по різних регіонах. Від Близького Сходу до Південної та Центральної Америки ці бази служать свідченням давньої стратегії США щодо підтримки глобальної військової присутності. Крім того, це велике розгортання підтримує здатність США швидко реагувати на кризи, як це видно з їхньої підтримки під час російсько-української війни та потенційних загроз від мілітаризації Китаєм у Тихому океані.

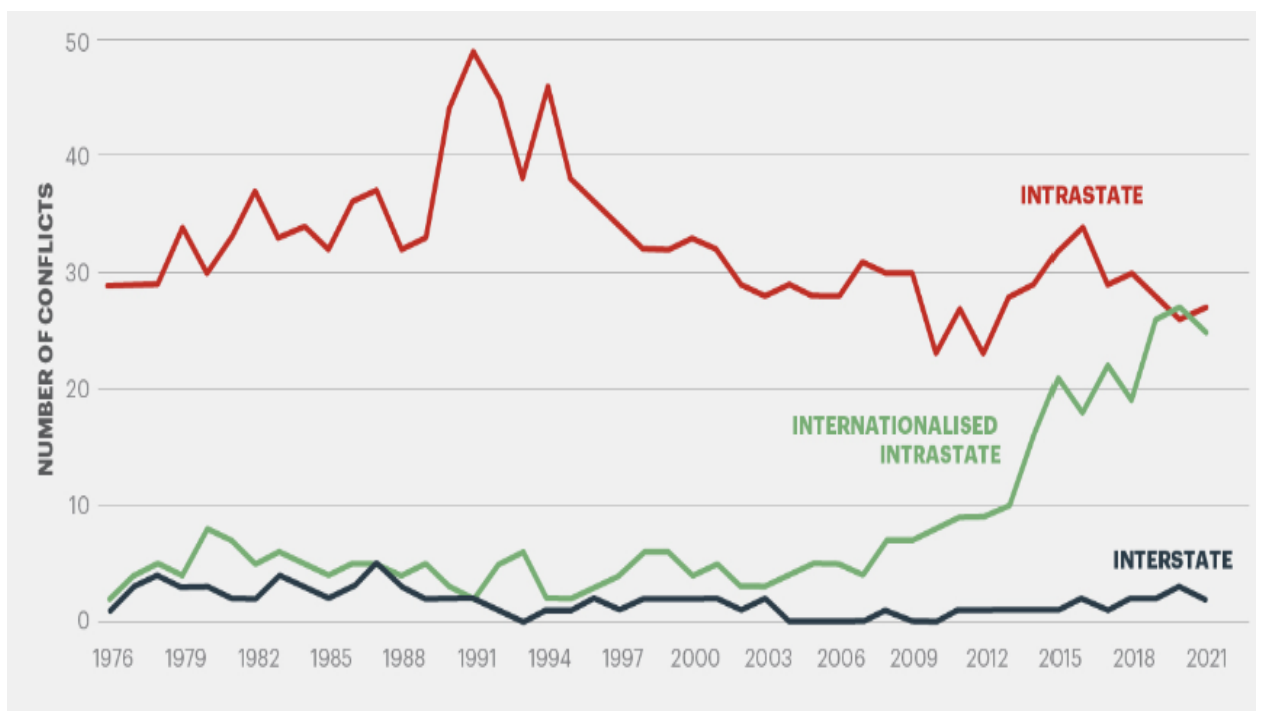

Рис. 1.1 – Кількість конфліктів за видами (1975–2020).

Джерело: UCDP-PRIO.

Це дає повне розуміння того, де зараз знаходиться наш світ і які сектори потребують негайної уваги.

Зовнішні конфлікти стали серйозною проблемою. Це показник, який найбільше постраждав з 2008 року, знизившись на понад 50%. Зі 163 країн у GPI колосальні 122 брали участь принаймні в одному зовнішньому конфлікті з 2008 року, хоча більшість робили це у складі широких коаліцій і не виділяли значних ресурсів.

Цей сплеск зовнішніх конфліктів свідчить про зростаючу тенденцію націй втручатися у внутрішні конфлікти інших країн, часто як частину більших коаліцій.

Світовий ландшафт миру є неоднозначним. Ескалація внутрішніх і зовнішніх конфліктів представляє нагальні сфери уваги. Визнання цих тенденцій та їхніх наслідків є першим кроком у довгому шляху до більш мирного світу.

Оскільки геополітичний ландшафт розвивається із посиленням впливу різних націй, зростає потреба у глобальній співпраці для досягнення тривалої стабільності.

Економічна теорія пропонує чотири механізми, за допомогою яких погані події, такі як рецесії, збої в постачанні нафти, терористичні атаки, війни та пандемії, можуть посилити невизначеність (Bloom, 2014) [3].

Прогнозувати складніше під час рецесії та коли погані події вдарили по економіці. Особливо це спостерігалось під час пандемії, яка трапилася лише раз на століття та має глобальні наслідки. Деякі навіть стверджують, що пандемія спричинила структурні зміни, які ускладняють прогнозування майбутніх економічних результатів.

Коли бізнес йде добре, фірми активно торгують, що допомагає генерувати та поширювати інформацію (Van Nieuwerburgh and Veldkamp 2006; Fajgelbaum, Schaal, and Taschereau-Dumouchel, 2017) [4,5]. Погані події

порушують торговельну діяльність і потік інформації, а цей брак інформації збільшує невизначеність.

Нечітка, гіперактивна державна політика або те й інше може викликати невизначеність. Коли бізнес йде повільно, дешево пробувати нові ідеї та відволікати невикористані ресурси на дослідження та розробки; ця динаміка призводить до мікроекономічної невизначеності, яка, у свою чергу, може призвести до макроекономічної невизначеності (Bachmann and Moscarini, 2011; D'Erasmus and Moscoso-Boedo, 2011) [6,7].

Вторгнення Росії в Україну змінює глобальну безпеку та економічні відносини. Початок війни наражає сусідні країни та фірми на ризик військової ескалації. Ризик лиха зростає, а фондові ринки відповідно падають як реакції фондового ринку на російське вторгнення в Україну.

Чим ближче до України розташовані країни та фірми, тим негативніша прибутковість їх капіталу за чотири тижні до початку війни. З огляду на додаткові ефекти, пов'язані з торгівлею, 1000 кілометрів додаткової відстані прирівнюються до 1,1 відсоткового пункту прибутку від капіталу [8].

Після вторгнення в Україну санкції, вжиті проти Росії, були безпрецедентними за масштабом і, перш за все, за розмахом. Вперше в новітній історії валютні резерви великого центрального банку були заморожені. США та ЄС заблокували Банк Росії (центральный банк) від використання своїх міжнародних резервів.

Центральні банки зберігають свої валютні резерви на рахунках в іноземних центральних і комерційних банках, а також у формі цінних паперів, деномінованих в іноземній валюті.

Застосовуючи чинні санкції, уряди заморозили рахунки Банку Росії в своїх центральних і комерційних банках і перешкоджають продажу цінних паперів через зберігачів і брокерів.

Хоча можуть існувати деякі юрисдикції, які дозволять Банку Росії здійснювати транзакції – здійснювати платежі та продавати цінні папери – поки немає жодної, яка б оголосила про свою готовність це робити

Мета санкцій – обмежити можливості Росії фінансувати війну проти України. Санкції заморозили російські активи за кордоном і порушили російську економіку та фінансову систему. Наприклад, Банк Росії накопичив понад 600 мільярдів доларів міжнародних резервів (включаючи золото), які (за відсутності санкцій) можна було б використати для придбання товарів і послуг з-за кордону.

Дійсно, обмеження доступу російського центрального банку до його активів за кордоном, які інакше можна було б використати для підвищення вартості рубля, стабілізації фінансової системи та оплати за вторгнення, є формою фінансової війни. Реакція російської влади показує, що це було абсолютно неочікувано з її боку (Bernier et al. 2022) [9].

Тож санкції проти Росії є найпотужнішими та найдорожчими покараннями, накладеними на велику економіку принаймні з часів холодної війни. Їхня швидкість, розмах і скоординована глобальна підтримка здаються безпрецедентними.

На цьому етапі можна зробити кілька висновки, що російська стратегія накопичення іноземних активів у мирний час – для фінансування війни – більше не виглядає життєздатною.

Через це можна зробити інший висновок - нові форми санкцій, навіть якщо вони дуже рідкісні, можуть призвести до подальшого відступу та сегментації світової фінансової системи.

Рух до більшої фінансової глобалізації ґрунтується на довгостроковій спільності цілей, стандартів і взаєморозуміння між країнами. Надаючи резервну валюту (і отримуючи від цього вигоду), збільшуючи її в кризові моменти, такі як 2008 чи 2020 роки, за допомогою своп-ліній, США, наприклад, забезпечили світові глобальне суспільне благо (Wolf 2022):

широкий доступ до безпечних активів, який можна використовувати як буфер проти фінансових шоків. Чи вдасться зберегти цю рівновагу в геополітично розділеному світі – головне питання майбутнього.

Більше того, тепер є ще одна причина сумніватися в доцільності залежності від потенційних держав-ізоїв щодо критичних поставок енергії та іншої сировини. Загалом, нинішній епізод посилює уявлення про вразливість, що виникає внаслідок транскордонного фінансового та економічного впливу.

Первинні санкції обмежують організації в країнах, які запроваджують санкції, від участі в економічних або фінансових операціях із цільовою організацією чи юрисдикцією. Навпаки, вторинні санкції застосовуються до юридичних або фізичних осіб в інших країнах, які не запроваджують санкцій. Дійсно, сама по собі загроза вторинних санкцій може відмовити організації в країнах, які не запроваджують санкції, від допомоги Росії.

Крім того, важливим аспектом гонки озброєнь

США та ЄС заблокували Банк Росії (центральний банк) від використання своїх міжнародних резервів.

Росія є провідним виробником енергії. У 2018 році на нього припадав 21% світового експорту газу, що робить його домінуючим постачальником, і 11% експорту нафти.

Енергетичний важіль Росії над Європою особливо великий. Щоб побачити це, по-перше, зауважте, що ЄС виробив лише 39% енергії, яку він використав у 2019 році.

По-друге, більшість споживаної енергії надходила з викопного палива, у тому числі 36% із нафтопродуктів (переважно сирової нафти) та 22% із природного газу. Тож можна зробити висновок, що більшість викопного палива ЄС імпортується.

Серед великого обсягу імпорту викопного палива в ЄС у 2019 році на Росію припадала найбільша частка як сирової нафти (27%), так і природного газу (41%) [10]. ЄС імпортував нафту та газ На Росію припадало близько 17%

загального обсягу енергоносіїв ЄС.) Важливо, що важче (принаймні в короткостроковій перспективі) знайти заміну імпорту природного газу, ніж імпорту сирої нафти.

Крім того, у деяких країнах (зокрема в Німеччині) залежність від російського газу є більшою, ніж в інших країнах ЄС. Нещодавнє дослідження з використанням найсучаснішої макросекторної моделі робить висновок, що економічні витрати в Німеччині від припинення імпорту енергоресурсів з Росії були б «значними, але керованими», зменшивши ВВП на 0,5%-3%. Це можна порівняти з падінням пандемії на 4,5% (Wachmann et al. 2022). [10]

США оголосили про заборону на імпорт енергоносіїв з Росії, а ЄС працює над скороченням імпорту енергоресурсів. Виконавча влада Європейського Союзу заявила, що перейде на альтернативні постачання та швидше розширить чисту енергію відповідно до планів, за реалізацію яких в основному відповідатимуть національні уряди.

Крім того, країни Великої семи (G-7) намагаються позбавити Росію статусу найбільшого сприяння в торгівлі, допускаючи можливість дискримінаційних тарифів на імпорт з Росії..

Росія також має значний вплив на багатьох товарних ринках, крім енергетичних. Як наслідок, санкції та закриття портів, пов'язане з війною, сприяють стрибкам цін, які можуть ще більше завдати шкоди тим, хто вводить санкції. Наприклад, виробництво пшениці в Росії та Україні становить близько третини світових поставок [11].

Отже, не дивно, що ціни на пшеницю зросли більш ніж на 35% з початку вторгнення. Так само Росія є великим виробником металів, зокрема алюмінію, міді, нікелю, паладію та цинку. Ціни на них також досягли багаторічних максимумів.

У той же час санкції заохочують багато провідних фінансових і нефінансових компаній до скорочення чи припинення діяльності в Росії.⁸ Постраждали сектори включають автомобільний (Ford, GM і Volkswagen),

авіаційний (Airbus і Boeing), енергетику (BP і Exxon). розваги (Disney і WarnerMedia), доставка (Maersk і MSC) і технології (Apple). Безпрецедентна швидкість і розмах цих дій приватних компаній узгоджується з думкою, що Росія залишатиметься небажаним місцем для ведення бізнесу протягом тривалого періоду[12].

Загалом кажучи, ці події впливають як на тих, хто вводить санкції, так і на їх ціль. Війна ще більше загострює і без того напружені глобальні ланцюги поставок і зменшує або припиняє поставки з Росії та України. Добровільне відкликання торговими фірмами та вантажовідправниками, які не бажають обробляти російський експорт, ще більше посилює шок.

Історія санкцій свідчить про те, що вони впливають як на тих, хто вводить санкції, так і на ціль.

Наприклад, розрив фінансових зв'язків з Росією може завдати шкоди фінансовим установам за межами Росії. В абсолютному вираженні найбільші фінансові ризики для російських банків мають французькі та італійські банки, тоді як австрійські банки були найбільш схильні до загальних активів.

Ці порівняння базуються на спостереженнях за вересень 2021 року з Таблиці B4 BIS Locational Banking Statistics. За останній місяць один із показників системного ризику для європейських фінансових установ – SRISK Інституту волатильності та ризиків Нью-Йоркського університету, який прогнозує сукупний капітал дефіцит обумовлений значним падінням фондового ринку – показує зростання на 26% до 1,55 трильйона доларів.¹¹ Однак ця сума залишається значно нижчою за рівень розпалу кризи в Єврозоні 2011-12 років. [12]

Кожна глобальна подія запускає ланцюгову реакцію, яка перетинає кордони. Ось чому дані, розуміння та аналітика, які керують будь-якими рішеннями, мають поєднуватися між галузями та ринками. У майбутньому триваюче закриття ринків для російських акцій у поєднанні з дефолтами боргів може мати додатковий вплив, але вплив залишається невизначеним.

Вразливість може бути зумовлена торговельно-економічними зв'язками, більшими потоками біженців або потенційними військовими ефектами, що створює навантаження на економічну діяльність

Впливи відбудуватимуться за наступними основними каналами таблиця 1.2.

Таблиця 1.2

Вплив геополітичних ризиків та крупних військових конфліктів на соціально-економічний розвиток країн світу

Ціни на стратегічні товари та їжу
По-перше, вищі ціни на такі товари, як їжа та енергоносії, ще більше підштовхнуть інфляцію, у свою чергу зменшуючи вартість доходів і обтяжуючи попит. Росія та Україна є основними виробниками сировини, і збої призвели до стрімкого зростання світових цін, особливо на нафту та природний газ. Вартість продовольства підскочила, а пшениця, на яку Україна та Росія становлять 30 відсотків світового експорту, досягла рекорду.
Порушення ланцюгів постачання
По-друге, сусідні економіки, зокрема, зіткнуться з перебоями в торгівлі, ланцюгах постачання та грошових переказів, а також із історичним сплеском потоків біженців. Крім глобальних переливів, країни з прямою торгівлею, туризмом і фінансовими ризиками відчуватимуть додатковий тиск. Економіки, що залежать від імпорту нафти, відчують більший фіскальний і торговельний дефіцит і більший інфляційний тиск,
Збільшення фінансових ризиків
І по-третє, зниження ділової довіри та підвищення невпевненості інвесторів впливатимуть на ціни активів, посилюючи фінансові умови та потенційно стимулюючи відтік капіталу з ринків, що розвиваються. Ймовірно, це посилить соціально-економічний тиск, вразливість державного боргу та наслідки від пандемії, які вже охопили мільйони домогосподарств і підприємств.
Політична та соціальна нестабільність
Більш різке підвищення цін на продукти харчування та паливо може підвищити ризик заворушень у деяких регіонах, від Африки на південь від Сахари та Латинської Америки до Кавказу та Центральної Азії, тоді як відсутність продовольчої безпеки, ймовірно, ще більше посилиться в деяких частинах Африки та Близького Сходу.

У довгостроковій перспективі війна може докорінно змінити глобальний економічний і геополітичний порядок, якщо зміниться торгівля енергоносіями, переконфігурація ланцюгів постачання, фрагментація платіжних мереж і переосмислення резервних валют країнами. Посилення геополітичної напруги ще більше підвищує ризики економічної фрагментації, особливо для торгівлі та технологій.

У [13] використано економетричну модель і останні дані, щоб надати емпіричні докази глобальних макроекономічних наслідків змін геополітичного ризику.

Порівняно з гіпотетичною умовою відсутності війни, модель розглядає війну як зниження рівня глобального ВВП приблизно на 1,5 відсотка. і призвело до зростання глобальної інфляції приблизно на 1,3 відсоткових пункти.

Негативні наслідки геополітичних ризиків у моделі діють через зниження споживчих настроїв, підвищення цін на сировинні товари та жорсткіші фінансові умови.

Крім того, індикатори на рівні підприємств свідчать про те, що удар по європейській економіці, ймовірно, буде найбільшим, особливо в промисловості, що виробляє товари.

Регіональний характер багатьох геополітичних ризиків свідчить про те, що їхні економічні наслідки можуть бути нерівномірно розподілені по всьому світу. Можливо оцінюють вразливість країни поточного конфлікту, підраховуючи частку фірм, які згадують російське вторгнення в Україну у своїх квартальних звітах про прибутки, на основі країни, де розташована штаб-квартира компанії.

Країни Європи, особливо ті, що знаходяться поблизу конфлікту, є найбільш уразливими. Приблизно 80 відсотків компаній у Фінляндії та Польщі, країнах, які мають спільний кордон з Росією чи Україною, стурбовані війною. У Німеччині, країні з високим ризиком конфлікту через імпорту

енергоносіїв з Росії, частка фірм, які згадують про конфлікт, становить 75 відсотків. Решта світу, здається, не піддається такому інтенсивному впливу.

Загалом, ці докази свідчать про ризик того, що європейські країни можуть відносно більше постраждати від економічних наслідків конфлікту.

Економічні наслідки конфлікту також, ймовірно, будуть неоднорідними за типом промисловості.

На рисунку 1.1 підраховано частку компаній, які згадують про російське вторгнення в Україну у своїх квартальних звітах про доходи на основі їхньої галузі діяльності.

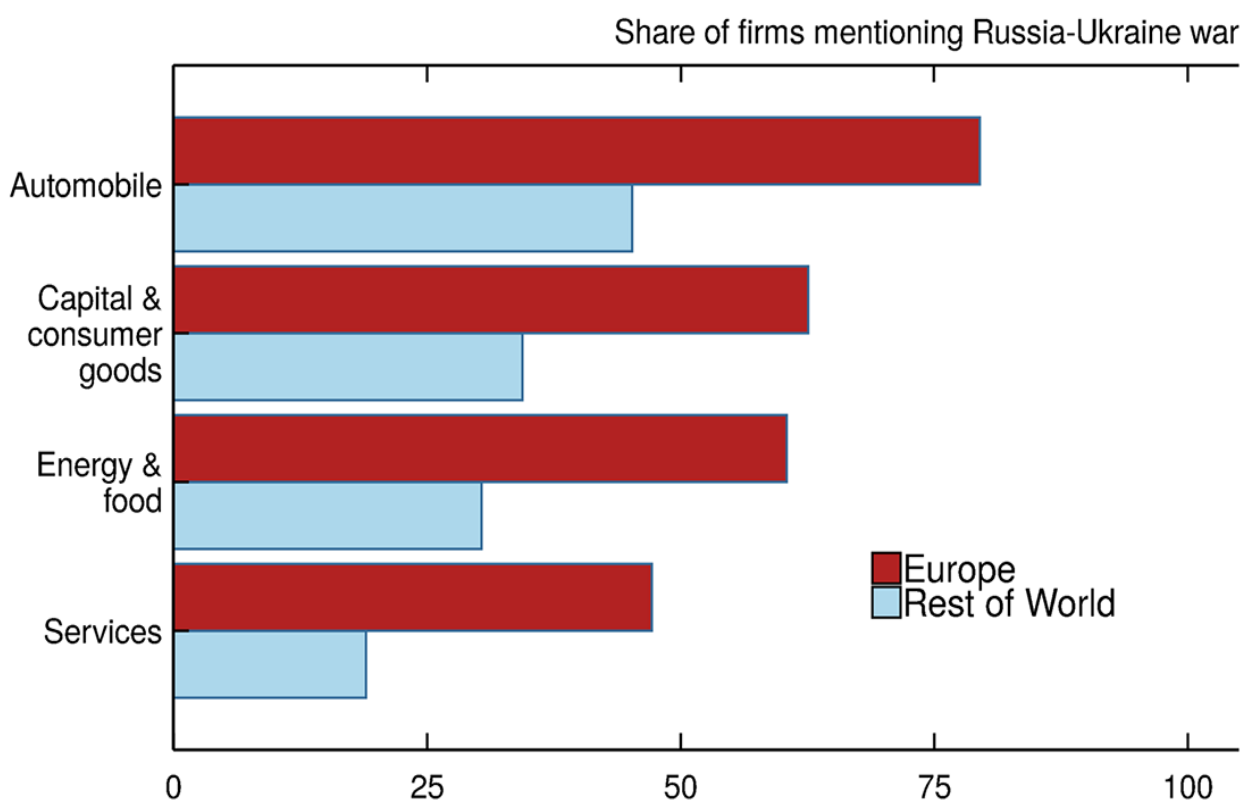

Рис.1.1 – Геополітичні занепокоєння на рівні фірм за галузями

Джерело: розрахунки співробітників Федеральної резервної системи; S&P Global Market Intelligence.

На цій діаграмі показано частку дзвінків у доходах компаній, у яких згадується російсько-українська війна між 1 березня 2022 року та 13 травня 2022 року, на основі галузі діяльності та географічного розташування фірм.

Галузеві класифікації базуються на Глобальному стандарті галузевої класифікації (GICS). російські та українські фірми виключені з регіону Європи. Агрегація з GICS виглядає наступним чином: Automobile включає в себе Automobile & Components.

Капітальні та споживчі товари включають капітальні товари, товари тривалого користування та одяг, напівпровідники та напівпровідникове обладнання, програмне забезпечення та послуги, а також технологічне обладнання та обладнання.

Енергія та їжа включає в себе енергетику, роздрібну торгівлю продуктами харчування та основними товарами, продукти харчування, напої та тютюнові вироби, побутові та особисті товари та матеріали.

Послуги включають банки, комерційні та професійні послуги, диверсифіковані фінанси, медичне обладнання та послуги, страхування, медіа та розваги, фармацевтику, біотехнології та науки про життя, роздрібну торгівлю та телекомунікаційні послуги.

Наслідки нинішнього конфлікту, здається, більше зосереджені в галузях виробництва товарів, які, як повідомляється, зазнавали вузьких місць ще до російського вторгнення, з поширеністю близько 80 відсотків серед європейських автомобільних компаній.

Тим часом галузі, які менше постраждали від перебоїв у постачанні, наприклад сфери послуг, менш схильні висловлювати стурбованість війною.

Тож підвищені геополітичні ризики, викликані російським вторгненням в Україну, несприятливо впливатимуть на світові економічні умови протягом 2 наступних років.

За загальними оцінками, такі наслідки призводять до зниження ВВП і значного підвищення інфляції, що посилює політичні компроміси, з якими

стикаються центральні банки в усьому світі. Хоча ці наслідки значні, вони, здається, недостатні, щоб зірвати глобальне відновлення після пандемії.

Оскільки майбутнє війни залишаться дуже невизначеним, і непередбачуваний розвиток конфлікту може призвести до подальших змін геополітичного ризику та погіршити його економічні наслідки.

На формування інноваційної політики впливає низка факторів, серед яких можна виділити такі:

- Рівень вилучення первинних доходів
- Ринкова інфраструктура
- Законодавства
- Інтеграція науки і виробництва
- Конкурентоспроможність технологій
- Рівень економічного розвитку

Різноманітність має значення, оскільки вона створює більше багатства досвіду, ідей, мережевих зв'язків і перспектив.

1.2 Світовий досвід впливу воєнних конфліктів на економічний та соціальний розвиток країн світу

Важливо розуміти, як конфлікти всередині або між країнами впливають на шляхи національного економічного та соціального розвитку, вимагаючи від політиків розробки ефективних механізмів протидії регресивним наслідкам конфлікту.

Оскільки війни та конфлікти зростають, це загострює проблеми з ресурсами та перешкоджає перерозподілу ресурсів між регіонами та країнами.

Література про економічні витрати конфлікту є переконливою; загалом конфлікти шкодять економічному розвитку.

Зокрема, конфлікт впливає на економічну продуктивність, руйнуючи міста та інфраструктуру, перериваючи економічну діяльність, стримуючи

інвестиції та скорочуючи державні витрати (Collier, 1999), таким чином перешкоджаючи економічному зростанню (Hoeffler and Reynal-Querol, 2003 ; Ray and Esteban, 2017) [10]. Наслідки конфлікту можуть мати довгострокові наслідки (Cerra and Saxena, 2008).

Дійсно, цей вплив тривав і після періоду конфлікту і мав значні довгострокові наслідки для економічного зростання, скорочення приватного споживання, інвестицій, доданої вартості сектора та торгівлі. Наприклад, державний борг Великобританії наприкінці Другої світової війни зріс до 150%, але потім ще збільшився до 240% на початку 1950-х років.

Великобританія мала позики від США під час Другої світової війни і потребувала багато десятиліть, щоб їх виплатити.

Макроекономічні витрати конфліктів відображаються у фінансових і структурних збитках, які негативно впливають на податкові надходження (Gupta et al., 2004). Це твердження нагадує висновки Фанга та інших (2020) , які також свідчать про вплив на фіскальне управління, зокрема на розподіл державних видатків, змінюючи пріоритети зростання та пріоритети безпеки. Висока інтенсивність конфлікту, очевидно, пов'язана з високими військовими витратами та низькими капітальними витратами.

Конфлікти мають побічні ефекти не лише через їхню ймовірність поширення на сусідні країни (наприклад, Арабська весна на початку 2010-х років), але також через їхню здатність порушувати регіональну та міжнародну економічну діяльність шляхом посилення невизначеності та порушення торгівлі [10] (Fang et al. , 2020).

Амодіо та Ді Майо (2018) стверджували, що конфлікти спотворюють функціональність і доступність ринків, негативно впливаючи як на торгівлю кінцевими продуктами, так і на попит на ресурси, такі як імпортовані товари. Отже, вони знижують продуктивність і вартість фірм.

макроекономічні витрати конфлікту стосуються тих країн, які переживають конфлікт, але також поширюються на сусідні країни через

міграцію та біженців. Конфлікти пов'язані з масовою міграцією, оскільки біженці шукають притулку в сусідніх країнах, часто залишаючись там протягом десяти і більше років після початку конфлікту. Кількість біженців може бути достатньо великою, щоб напружити ринки праці, накладаючи соціальні обмеження на сусідні країни.

Тож конфлікт також має несприятливий довгостроковий вплив на результати соціального розвитку.

Залишаючи осторонь дуже реальні людські втрати, війна також має серйозні економічні втрати – пошкодження інфраструктури, зменшення чисельності працездатного населення, інфляцію, дефіцит, невизначеність, зростання боргу та порушення нормальної економічної діяльності.

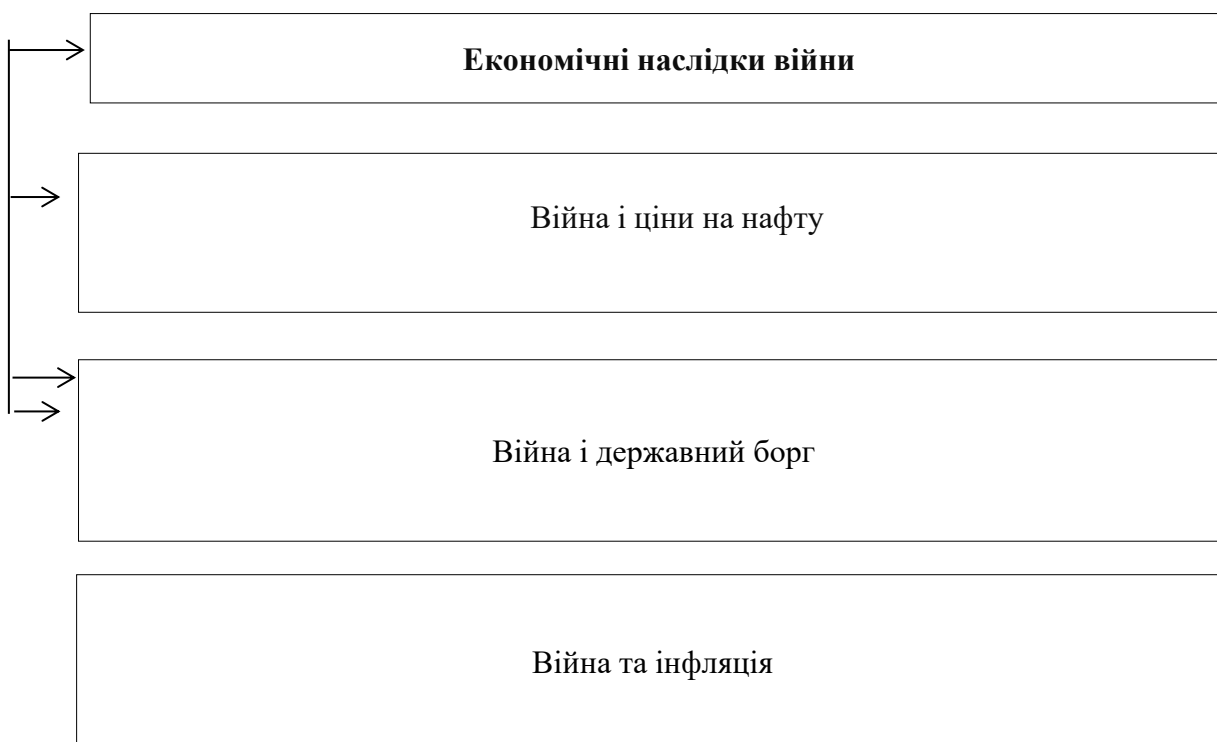

Рис. 1.3 Економічні наслідки війни

Національна стратегія глобальної безпеки ланцюга постачання зосереджується на всесвітній мережі транспортних, поштових і судноплавних

шляхів, активів та інфраструктур, включаючи комунікаційні та інформаційні інфраструктури.

Політична напруженість дійсно була завжди присутня в попередні роки. Крім їх посилення, частково неминучого з економічним піднесенням Китаю в останні десятиліття, головна відмінність, яка позначила зміну минулого, полягає в тому, що глобальна економічна стабільність вважалася основним загальним благом, якому повинні підкорятися інші політичні цілі, тоді як тепер явно навпаки.

Іншими словами, геополітична напруженість, швидше за все, спричинить міжнародні економічні наслідки, що означає, що геоекономіка є питанням оновленого значення у спосіб, який, ймовірно, був незвичайним після закінчення холодної війни.

Широко обговорюється питання про те, чи слід називати зміни, які ми спостерігаємо в глобальній економіці, деглобалізацією, уповільненням, фрагментацією, роз'єднанням, біфуркацією чи навіть роздробленням.

Обговорення актуальне, оскільки терміни мають значення для належного опису багатогранного явища. Поступово визнавалося, що повне роз'єднання між Китаєм і США навряд чи відбудеться, оскільки це буде занадто високою ціною для обох, і що аналогічно реальний процес деглобалізації нікому не принесе користі.

З іншого боку, можна очікувати тимчасове уповільнення процесу глобалізації, поки світова економіка набуває форми біполярного чи багатополярного світу.

Основні побоювання щодо геополітичної фрагментації стосуються впливу на глобальне економічне зростання. Негативні відхилення вплинуть на базові сценарії, які вже прогнозують потенційне зростання, загалом нижче, ніж у попередні десятиліття, у майже всіх регіонах світу протягом наступних років. Другим основним наслідком є збільшення нестабільності макроекономічних фундаментальних показників, що призведе до вищих фінансових ризиків

щодо приватного та державного боргу та більш частого виникнення інфляції, що може часто вимагати втручання економічної політики як з монетарної, так і з фіскальної сторони. Поєднання низьких темпів зростання та високої інфляції відродило кошмар стагфляції, найсуворішої економіки, з якою не стикалися найбільші економіки світу з 1970-х років.

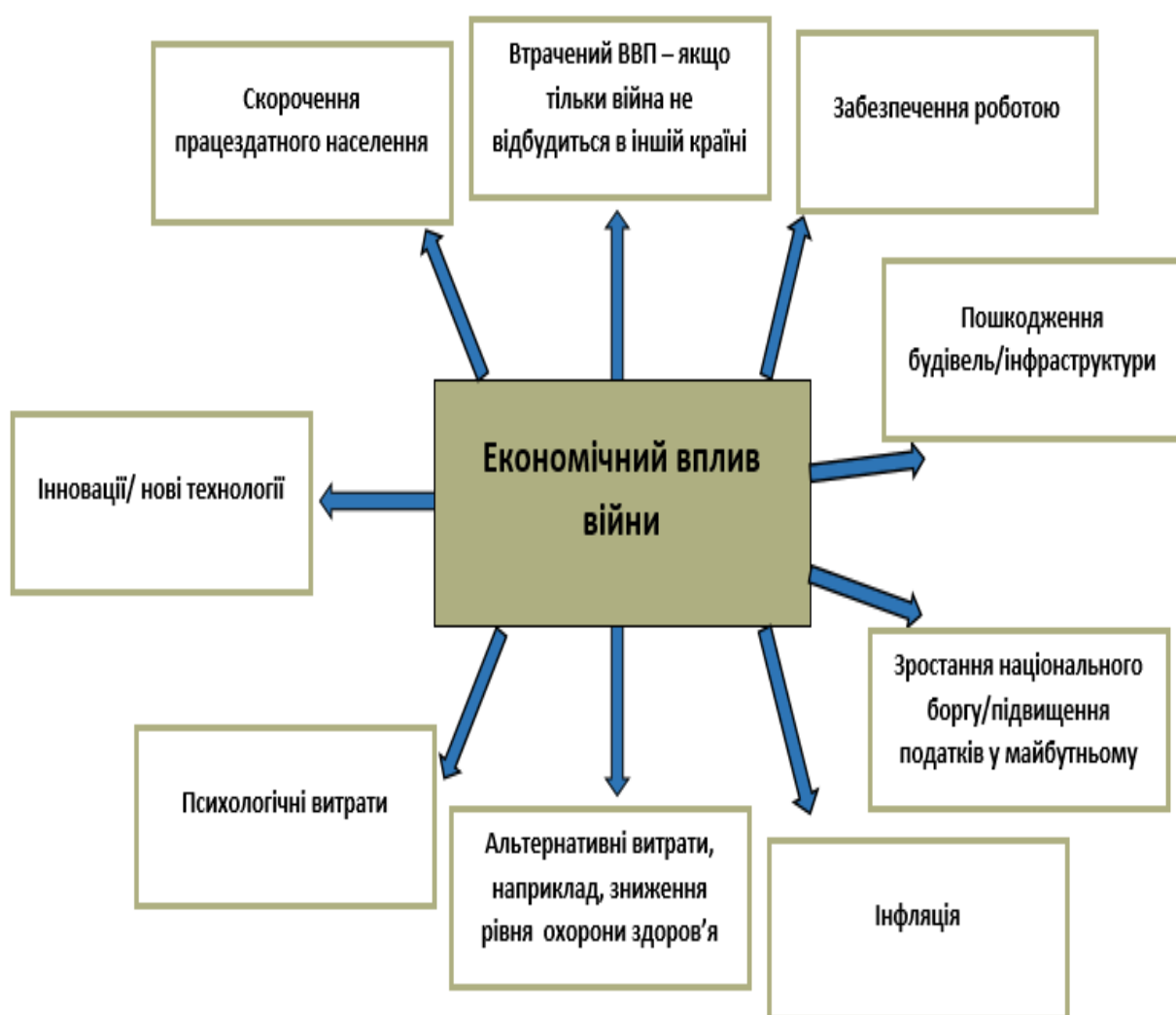

Рис. 1.2 Соціально-економічні наслідки війни

Наявність і доступність енергетичних ресурсів має вирішальне значення для економічного розвитку країни. Однак цифровізація енергетичного сектору зробила енергетичну інфраструктуру вразливою до кібератак. Ці атаки можуть

завдати значної шкоди критичній інфраструктурі та порушити енергопостачання,

З деяких точок зору війна може здатися корисною з точки зору створення попиту, зайнятості, інновацій і прибутку для бізнесу (особливо, коли війна відбувається в інших країнах). Таким чином, геоекономічна фрагментація є реальною загрозою для глобалізованої економіки .

Кілька десятиліть ми жили в ілюзії, що економіка може бути захищена від геополітичної напруги або лише частково постраждати від геополітичної напруженості, частково спричиненої економічною теорією, яка ототожнює економіку лише з ринком.

Певною мірою це виявилось вірним протягом обмеженого періоду часу та в певних географічних регіонах . Але, як показує історія, схоже, що це була фаза, а не норма. І минуле також може навчити, що існує конкретний ризик спадної спіралі, повернувши глобальну економіку як пріоритет у порядку денному світових лідерів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Конфлікт є серйозним ударом по світовій економіці, який зашкодить зростанню та підвищить ціни. Крім глобальних переливів, країни з прямою торгівлею, туризмом і фінансовими ризиками відчуватимуть додатковий тиск.

Економіки, що залежать від імпорту нафти, відчують більший фіскальний і торговельний дефіцит і більший інфляційний тиск, хоча деякі експортери, наприклад ті, що знаходяться на Близькому Сході та в Африці, можуть виграти від вищих цін.

Війна Росії проти України сильно вплинула на енергетичні та продовольчі ринки. Велика частина поставок природного газу в Європу надходить із газопроводу Nord Stream з росії, яка зараз обмежує поставки, які вона надсилає через трубопровід.

Цей дефіцит пропозиції призвів до значного зростання цін. Наприклад, за перші півроку після початку конфлікту ціни на природний газ зросли на 120-130%, а на вугілля – на 95-97%.

Цей дефіцит і відповідне підвищення цін можуть існувати протягом деякого часу, оскільки альтернативні джерела або недоступні з технологічних причин, або просто відсутні.

Країни ЄС тісно координують дії для забезпечення енергопостачання та доступних цін. Глобальні ланцюжки постачання продовольства та добрив також зазнали впливу через дефіцит поставок і вищі ціни.

Важливим напрямом для багатьох країн є диверсифікація поставок, енергоефективність і прискорення використання відновлюваних джерел енергії. Що стосується диверсифікації, то країнам необхідно збільшити закупівлі зрідженого природного газу (СПГ) у постачальників, як США, Катар, Норвегія, африканських виробників,

Для досягнення цієї мети, зокрема, необхідна інфраструктура, здатна

приймати і переробляти СПГ. Нині вона дуже нерівномірно розподілена територією Європи, наприклад, багато в Іспанії, але майже відсутня в Німеччині або в країнах Центральної та Східної Європи.

Однак в даний час у нас немає достатньої кількості з'єднувальних трубопроводів між Іспанією та іншою частиною континенту. Необхідно створювати нову інфраструктуру і організуватися, щоб об'єднати ці поставки СПГ.

Посилена увага до розробки додаткових джерел ключових зернових, а також до кращої структуризації ланцюга постачання продуктів харчування є надзвичайно важливими.

У довгостроковій перспективі війна може докорінно змінити глобальний економічний і геополітичний порядок, якщо зміниться торгівля енергоносіями, переконфігурація ланцюгів постачання, фрагментація платіжних мереж і переосмислення резервних валют країнами.

Посилення геополітичної напруги ще більше підвищує ризики економічної фрагментації, особливо для торгівлі та технологій.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ КРАЇН ЄВРОБЛОКУ ВНАСЛІДОК ВОЄНИХ ДІЙ

2.1 Огляд показників економічного середовища країн ЄС до початку війни

Війна в Україні - це третій асиметричний шок, як називають його економісти, який пережив Союз за останні два десятиліття, після фінансової та економічної кризи 2008-го року і подальшої кризи Єврозони і пандемії COVID-19.

Асиметричний шок - це раптова зміна економічних умов, яка зачіпає окремі країни ЄС більше, ніж інші. Війна в Україні дійсно має набагато більший вплив на сусідні країни через приплив біженців та суттєву залежність цих країн від російського газу.

Політики в усьому світі зіткнулися зі спільною проблемою підтримки доходів і обмеження шрамів від тимчасового припинення діяльності. Відповідь була однаковою в різних країнах: фіскальна підтримка, особливо для допомоги тим, хто найбільше її потребує, хоча масштаби відрізнялися, частково через відмінності у фіскальному просторі.

Багато центральних банків також купували активи, щоб підтримувати функціонування ринку та стимулювати його, коли ставки овернайт досягають своїх ефективних нижніх меж.

Європа перебуває на межі рецесії. Регіон бореться зі стрімким посиленням монетарної політики та сильними економічними труднощами, коли великі економіки сповільнюються, а Німеччина вже скорочується.

Стагнація або падіння реальної заробітної плати на всьому континенті, що посилюється жорсткою бюджетною економією, гальмує зростання. Інфляційний тиск залишається більш вираженим, ніж у Сполучених Штатах.

На Рис. 2.1 наведено показники міжнародної торгівлі товарами Європейського Союзу (ЄС) з 2019 року за кварталними даними. Він аналізує типи товарів, якими обмінюються країни за межами ЄС, зосереджуючись на п'яти основних партнерах: Китаї, Сполучених Штатах, Сполученому Королівстві, Швейцарії та Росії.

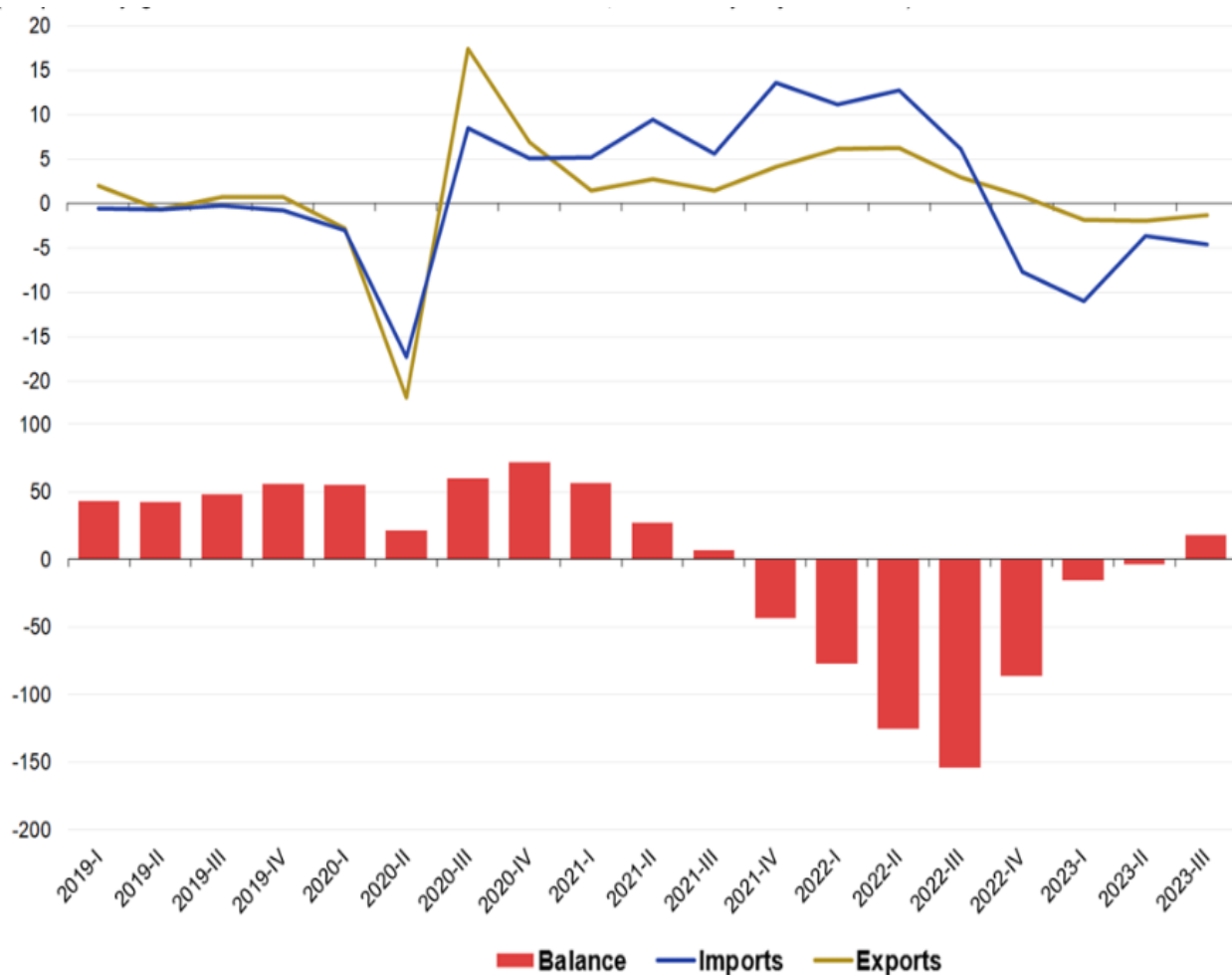

Рис. 2.1 – Показники міжнародної торгівлі товарами Європейського Союзу (ЄС) з 2019 року за кварталними даними.

Відсоткові зміни кварталу до кварталу, (мільярди євро, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT [14].

На рисунку 2.2 показано зміну у % у третьому кварталі 2023 року щодо попереднього кварталу для кожної товарної групи. У рейтингу імпорту за

вартістю найбільше скорочення спостерігалось в інших промислових товарах (-6,6 млрд євро, -4,6%), машинах і транспортних засобах (-6,2 млрд євро, -3,0%) та енергії (-4,7 млрд євро, -3,5%). Також скоротився експорт машин і транспортних засобів (-6,9 млрд євро, -2,7 %) та інших промислових товарів (-2,7 млрд євро, -1,9 %), а також енергоносіїв (3,4 млрд євро, +11,1 %) і хімікатів (3,2 млрд євро, +2,5 %) обидва зросли.

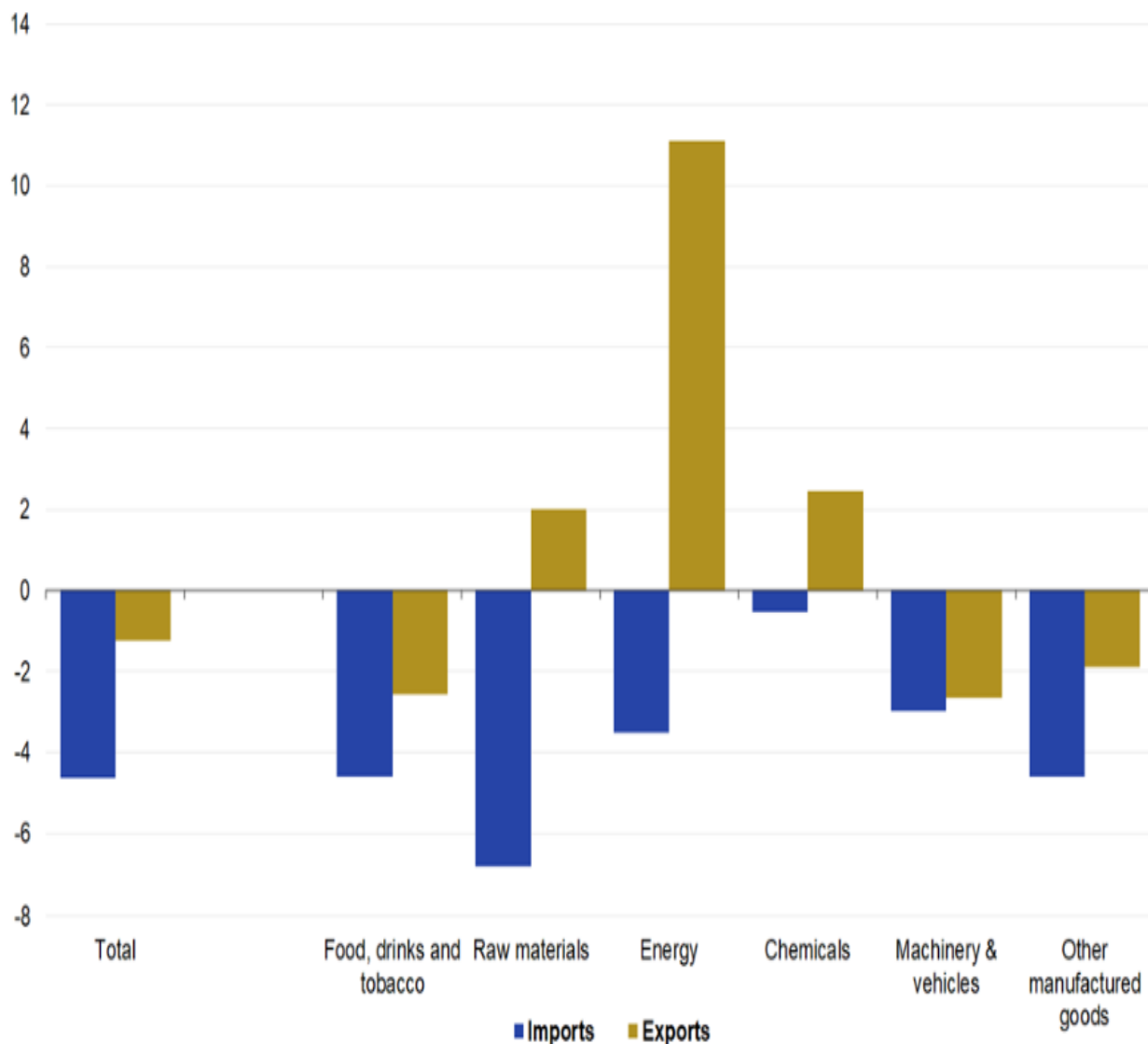

Рис. 2.2 – Торгівля ЄС за товарними групами, 3 квартал 2023 р. (% зростання порівняно з попереднім кварталом, сезонно скориговані дані).

Джерело: EUROSTAT.

На Рис. 2.3 наведено торговельний баланс за групами товарів. У третьому кварталі 2023 року надлишки хімічних речовин, машин і транспортних засобів, продуктів харчування та напоїв були більшими, ніж дефіцити енергії, сировини та інших промислових товарів. Причиною загального позитивного сальдо торгівлі стало зниження цін на енергоносії. Між четвертим кварталом 2021 року та першим кварталом 2023 року сталося протилежне, коли підвищення цін спричинило великий дефіцит торгівлі енергоносіями, який переважив надлишки в інших групах продуктів.

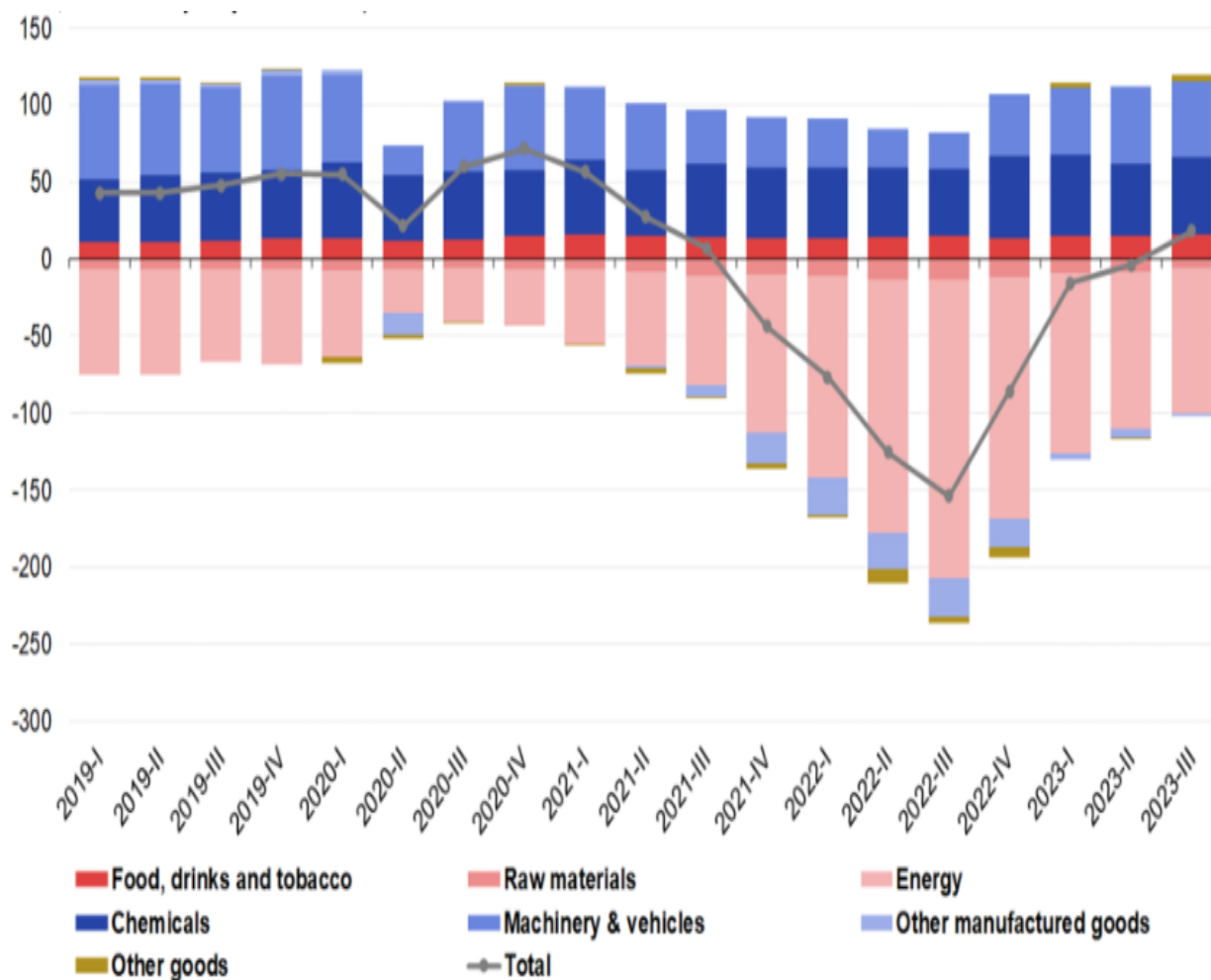

Рис. 2.3 – Торговельний баланс ЄС за товарними групами, 1 квартал 2019 – 3 квартал 2023 (млрд євро, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT.

У міру того, як економіка поступово відкривалася, попит різко зріс, особливо на товари. Але ланцюжки постачання відновлювалися повільніше, що призвело до глобального сплеску інфляції.

Цей сплеск супроводжувався подальшим зростанням інфляції після лютого 2022 року, коли вторгнення Росії в Україну спричинило шок для глобальних поставок товарів, включаючи нафту та природний газ, продукти харчування та добрива, а також численні виробничі ресурси.

Це актуалізувало низку питань, зокрема

- Ціни на енергоносії та надійність постачання

Ціни на енергоносії були волатильними з середини 2021 року. Ціни на паливо в ЄС зросли внаслідок неспровокованої та невиправданої агресії Росії проти України, що також призвело до занепокоєння щодо безпеки енергопостачання. Рішення Росії призупинити постачання газу до кількох країн-членів ЄС ще більше вплинуло на ситуацію.

- Поступова відмова від російського викопного палива

У Версальській декларації, ухваленій у березні 2022 року, лідери 27 держав-членів ЄС погодилися якнайшвидше припинити залежність ЄС від російського викопного палива .

30-31 травня 2022 року Європейська Рада погодила заборону на імпорт майже 90% усієї російської нафти до кінця 2022 року – за винятком сирої нафти, що постачається трубопроводами. Беручи до уваги різні енергетичні суміші, умови та обставини країн-членів ЄС, лідери ЄС закликали:

- подальша диверсифікація джерел і маршрутів енергопостачання
- прискорення впровадження відновлюваних джерел енергії
- подальше підвищення енергоефективності
- покращення взаємозв'язку газових та електричних мереж

5 серпня 2022 року Рада шляхом письмової процедури ухвалила постанову про зменшення попиту на газ на 15%. Прийняття відбулося після

політичної домовленості, досягнутої в липні. Регламент був опублікований в Офіційному журналі 8 серпня і набув чинності наступного дня.

27 червня 2022 року Рада прийняла новий регламент щодо зберігання газу, який у березні того ж року представила Єврокомісія.

Правила спрямовані на те, щоб газові сховища держав-членів ЄС були заповнені до зимового сезону та могли бути спільними з тими державами-членами, які не володіють сховищами.

У 2022 році нафта і газ разом становитимуть понад 50% загального обсягу енергопостачання.

Для нафтогазової промисловості передвоєнний період не означає передкризовий. Перед вторгненням глобальний попит на енергію почав перевищувати пропозицію. З відновленням попиту після пандемії COVID-19 очікувалося, що дисбаланс між попитом і пропозицією зросте до 2% у 2022 році.

Дефіцит пропозиції, який зараз відчуває світ, є історичним. І це не можна швидко виправити. Є кілька причин відсутності негайних практичних рішень для усунення розриву.

Це включає час, який знадобиться для збільшення потужності альтернативних джерел енергії, таких як відновлювані джерела енергії, ядерна енергія та природний газ; і особливо зрідженого природного газу.

Резервні нафтові потужності ОПЕК вже вичерпані; і хоча вугілля можна використовувати для задоволення деяких енергетичних потреб, це поставило б під загрозу зобов'язання промисловості — і всього світу — щодо декарбонізації.

Конфлікт додав торговельного хаосу, який виник після виходу глобальної економіки після карантину через пандемію. Маршрути Азія-Європа найбільше постраждали від таких проблем, як гостра перевантаженість портів і переривання вантажів через закриття російського повітряного простору.

Таблиця 2.1

Зміни в політиці країн ЄС під впливом потенційних довгострокових і системних наслідків у контексті геополітичного суперництва .

Забезпечення безпеки газопостачання
<p>24 листопада 2022 року Рада погодила зміст нових заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та спільного постачання газу в ЄС . Нові заходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - покращити солідарність у разі реальної надзвичайної ситуації та дефіциту газу - забезпечити кращу координацію спільних закупівель газу - обмежити волатильність цін на газ та електроенергію - встановити надійні орієнтири цін на газ
Зменшення рахунків за електроенергію
<p>6 жовтня 2022 року країни ЄС прийняли надзвичайну постанову для вирішення проблеми високих цін на енергоносії та допомоги громадянам і підприємствам, які найбільше постраждали від енергетичної кризи.</p> <p>Регламент передбачає три надзвичайні заходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зменшення використання електроенергії - обмеження доходів виробників електроенергії - забезпечення солідарних внесків від компаній, які займаються викопним паливом
Боротьба з високими цінами на енергоносії
<p>19 грудня 2022 року міністри енергетики ЄС погодили нові правила для встановлення механізму корекції ринку, спрямованого на захист громадян та економіки від надмірно високих цін. Регламент має на меті обмежити епізоди надмірних цін на газ в ЄС, які не відображають ціни на світовому ринку, одночасно забезпечуючи безпеку енергопостачання та стабільність фінансових ринків.</p> <p>У грудні 2022 року Рада вирішила встановити граничну ціну на нафту для сирової нафти та нафти, отриманої з бітумінозних мінералів, які походять з Росії або експортуються з Росії, на рівні 60 доларів США за барель.</p>
Продуктові ринки
<p>Завдяки спільній сільськогосподарській політиці (CAP) ЄС значною мірою самодостатній, і можна очікувати, що його єдиний ринок доведе свою роль у поглинанні потрясінь, забезпеченні продовольчої безпеки для громадян ЄС і гарантуванні підтримки доходів для європейських фермерів. Тим не менш, скорочення імпорту кукурудзи, пшениці, ріпакової та соняшникової олії та шроту з України впливає, зокрема, на ціни на корми та для харчової промисловості ЄС. З огляду на високі ринкові ціни та інфляційні тенденції, спричинені війною в Україні, головною проблемою в ЄС залишається доступність.</p>

Оскільки через війну ціни на нафту та газ різко зросли, транспортні витрати підуть таким же чином. Менш очевидним, але не менш важливим є те, що війна наклала обмеження на можливість використання російської транспортної інфраструктури для підтримки виробництва в Азії.

Дійсно, багато компаній створюють компоненти та готову продукцію в Китаї та використовують російську залізницю для транспортування цих виробів до Східної та Західної Європи. Звісно, деякі з цих речей можна доставляти повітрям, але це значно дорожче, особливо зараз, коли авіакомпаніям доводиться обходити Росію.

Транспортний сектор особливо залежить від рідкого викопного палива. Згідно з нашим аналізом, ці види палива складають 94% енергетичних потреб сектора. Важка промисловість, житлові та комерційні будівлі та постачальники електроенергії є іншими кінцевими споживачами зі значним попитом на рідке паливо.

З географічної точки зору очікується, що економіки, що розвиваються, будуть головними рушійними силами глобального попиту на нафту. Зростання їхнього населення та транспортних секторів у поєднанні з меншими інвестиціями в чисту енергію означає, що альтернатив нафті мало.

Як третій у світі виробник нафти (і другий за величиною експортер сирої нафти) і другий за величиною виробник природного газу (і найбільший експортер), Росія постачає майже шосту частину світових поставок нафти та газу.

Домінування Росії особливо помітне в Європі, куди вона постачає понад 20% нафти та понад 30% газу на континенті. Кілька країн Європи, включаючи Австрію, Фінляндію, Польщу, Словаччину та Угорщину, залежать від Росії на 50-100% імпорту нафти та газу.

Деякі нафтопереробні заводи, особливо в Німеччині та Центральній і Східній Європі, залежать від російської сирої нафти. Історично потужності нафтопереробних заводів перевищували попит. Це означає, що потужності

використовуються недостатньо, а нафтопереробники стикаються зі зростаючим тиском маржі. Постійно високі ціни на нафту в поєднанні з інфляцією можуть продовжувати знижувати попит на пальне. Якщо поставки сирої нафти з Росії будуть обмежені, вплив на маржу може бути більш значним, оскільки деякі нафтопереробні підприємства не зможуть легко замінити російську сиру нафту.

Великий вплив війни в Україні на європейське автовиробництво підкреслив ризик, пов'язаний із поточним глобальним ланцюгом поставок. У найбільшій економіці регіону німецькі автовиробники Porsche, Volkswagen і BMW, а також виробник вантажівок MAN скоротили виробництво через брак поставок із кризового регіону. Наприклад, Volkswagen і BMW закривають конвеєри в Німеччині через брак джгутів, які виробляє в Україні німецька компанія Leoni.

Вторгнення Росії змусило закрити українських постачальників джгутів – життєво важливого набору деталей, які об'єднують до 5 кілометрів (3,1 милі) кабелів у середній машині. Унікальні для кожної моделі автомобіля, транспортні засоби не можуть бути виготовлені без них. німецький виробник автозапчастин Continental заявив, що також працює над перенесенням виробництва з російського заводу, роботу якого призупинили. А виробник шин Michelin нещодавно оголосив, що може закрити деякі заводи в Європі через проблеми з логістикою, спричинені вторгненням Росії в Україну.

У Чеській Республіці, яка побудувала свою галузь на підтримці західноєвропейських автомобільних виробників, більше п'ятої частини компаній автомобільного сектора доводиться вирішувати проблеми логістики, спричинені конфліктом, наприклад брак компонентів.

Вплив конфлікту на морські, залізничні та авіаційні вантажні перевезення посилив проблеми в європейському ланцюжку поставок автомобілів у той час, коли рівень запасів був уже низьким, а автовиробники все ще відчували дефіцит мікросхем і різке зростання цін на енергоносії.

Крім високоякісного нікелю, ціни на метали, які використовуються у виробництві автомобілів, від алюмінію в кузовах до паладію в каталітичних нейтралізаторах, також різко зросли після вторгнення.

Майже третина з 200 німецьких компаній, опитаних аналітичним центром IW, заявили, що вони передбачають проблеми з нестачею поставок – ця цифра зросла майже до 40% для промислових компаній [15].

Окрім пошуку альтернативних матеріалів, підприємства також відчують тиск, вимагаючи пошуку додаткової робочої сили. З початку конфлікту у Східній Європі було обмежено пропозицію робочої сили, що знову призвело до збільшення витрат.

Немає сумніву, що європейські автомобільні компанії уважно поглянуть на ризики, пов'язані з міжнародними постачальниками, і розглянуть можливість купувати більше на місцевому ринку, навіть якщо це вимагатиме додаткового підвищення цін. Це може надати Європі можливість зміцнити свій внутрішній виробничий сектор.

Не менш важливо, що Україна постачає близько 50% світового газу неону, який використовується для виробництва напівпровідникових мікросхем. Уряди та великі корпорації зараз намагаються отримати альтернативні постачання, але пропозиції скорочуються, а ціни різко зросли. Росія та Україна також є великими експортерами зерна, наприклад кукурудзи, ячменю та пшениці, а також добрив. Хоча повний вплив війни на світові постачання продовольства ще не зрозумілий, ціни вже стрімко зростають .

Загарбницька війна Росії різко загострила кризу продовольчої безпеки. Санкції ЄС проти Росії спрямовані не на продовольство та сільськогосподарську продукцію. На національному рівні країни ЄС вживають заходів для надання допомоги громадянам і підприємствам, які стикаються з вищими рахунками за споживання енергії, частково дотримуючись керівних принципів ЄС із набору інструментів щодо цін на

енергоносії, представленого Комісією в жовтні 2021 року, і тимчасової кризової рамки державної допомоги ЄС.

2.2 Економічна динаміка країн ЄС під впливом війни

Торгівля є важливим показником процвітання Європи та її місця у світі. Блок глибоко інтегрований у світові ринки як продукції, яку він постачає, так і експорту, який продає. Торгова політика ЄС є одним із основних стовпів відносин ЄС з рештою світу.

Щоб запобігти ослабленню ЄС асиметричними потрясіннями, необхідно нарощувати наш потенціал щодо прояву солідарності з країнами, які постраждали найбільше. Це те, що країни ЄС зробили після кризи 2008-2009 років, навіть якщо ці кроки впроваджувались повільно.

Оскільки 27 держав-членів ЄС мають єдиний ринок і єдиний зовнішній кордон, вони також мають єдину торговельну політику. Держави-члени ЄС говорять і ведуть переговори колективно, як у Світовій організації торгівлі, де правила міжнародної торгівлі узгоджені та виконуються, так і з окремими торговими партнерами.

Ця спільна політика дозволяє їм говорити одним голосом під час торгових переговорів, максимізуючи свій вплив на таких переговорах. Це навіть важливіше в глобалізованому світі, в якому економіки мають тенденцію об'єднуватися в регіональні групи.

Відкритість торговельного режиму ЄС означає, що ЄС є найбільшим гравцем на світовій торговій арені та залишається хорошим регіоном для ведення бізнесу.

Завдяки простоті сучасного транспорту та комунікацій тепер легше виробляти, купувати та продавати товари по всьому світу, що дає європейським компаніям будь-якого розміру потенціал для торгівлі за межами Європи.

Статистична інформація свідчить про те, що будь-які потрясіння пропозиції, викликані вторгненням в Україну, суттєво вплинуть на Європу та, меншою мірою, на решту світу. Ціни на сировинні товари можуть піднятися до історичних максимумів. Додаток А, Б, В, Г, Д, Е, Ж.

Зменшення поставок російської нафти та (особливо) газу до Європи, ймовірно, вимагатиме політичних заходів і може призвести до розподілу енергії між енергозалежними секторами.

Крім того, ця війна вже викликала масовий наплив біженців до Європейського Союзу. Наразі більше 4 мільйонів людей перетнули кордони ЄС, і очікується, що ця кількість зростатиме.

Наслідки вторгнення Росії в Україну вже призвели до значних змін у частці імпорту від основних партнерів через низку санкцій, які прямо чи опосередковано впливають на торгівлю нафтою, природним газом, вугіллям та іншими продуктами.

Вплив цього показано на Рис. 2.4 Між першим кварталом 2022 року та останніми показниками торгівлі за третій квартал 2023 року частка імпорту з Росії зменшилася на 7,6 відсоткових пунктів (п.п.) .

У той же період частка імпорту з Китаю зменшилася на -2,2 п.п., а частка імпорту з США (+3,0 п.п.), Великобританії (+0,6 п.п.) і Швейцарії (+0,5 п.п.) зросла.

Між другим і третім кварталами 2023 року частка імпорту з Китаю знизилася на -1,2 п.п., а частка імпорту зі США (+1,2 п.п.) зросла. У той же період частки Великобританії, Швейцарії та Росії залишалися майже стабільними.

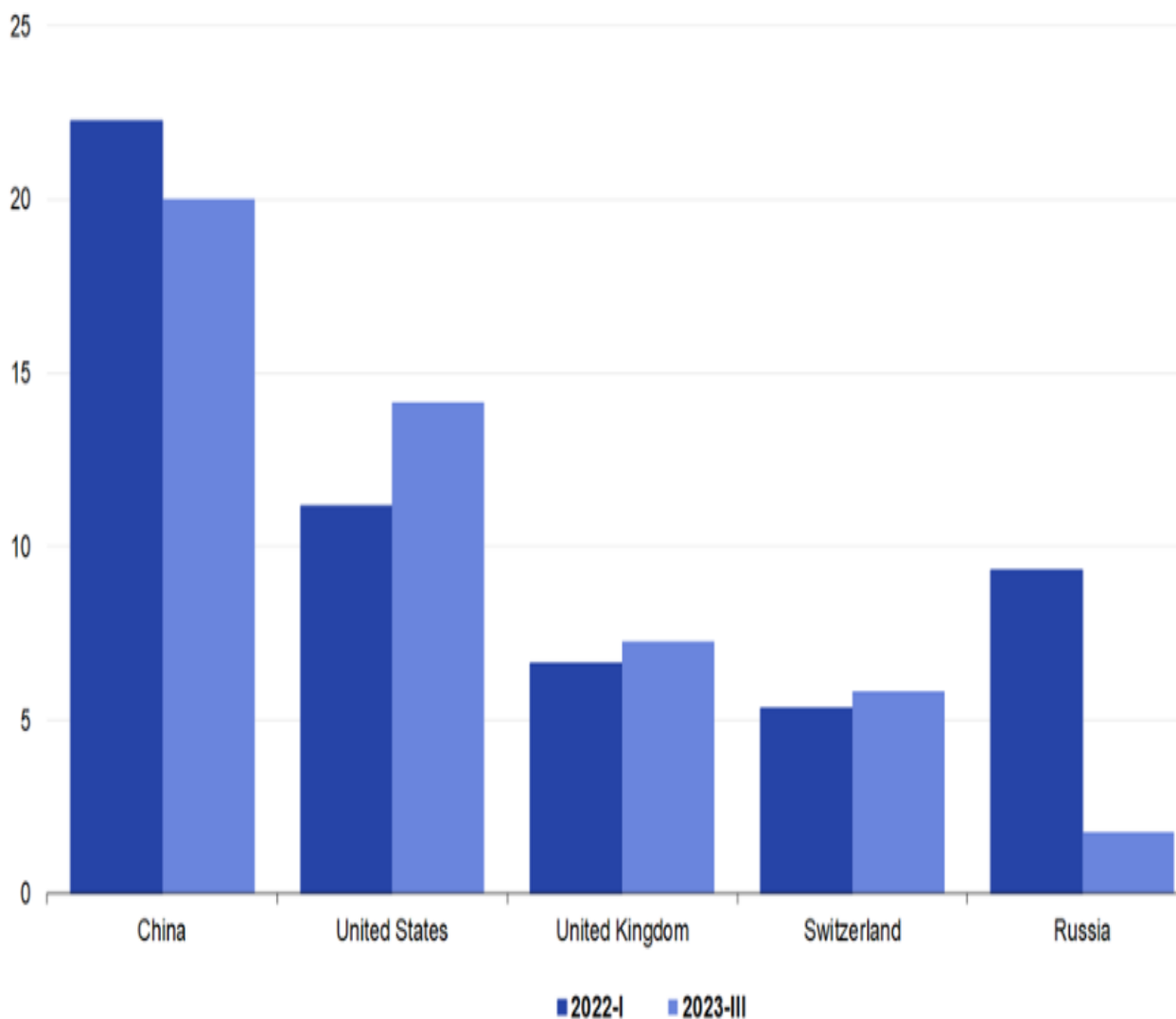

Рис. 2.4 – Імпорт товарів до ЄС від основних партнерів, 1 квартал 2022 р. та 3 кв. 2023 р. (% імпорту з країн поза ЄС, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT.

Що стосується експорту ЄС основними партнерами, то введення обмежень призвело до зниження частки Росії (-1,8 п. п.) з 3,2 п. п. у першому кварталі 2022 року до 1,4 п. п. у третьому кварталі 2023 р. (див. рис. 5).

За той самий період частка Китаю впала на -0,9 п.п., тоді як частки в експорті товарів ЄС до Сполучених Штатів, Великобританії (+0,5 п.п.) і Швейцарії (+0,2 п.п.) зросли. Між другим і третім кварталами 2023 року частка

експорту до Сполучених Штатів зросла на 0,9 в.п., тоді як експорт до інших основних партнерів не змінився.

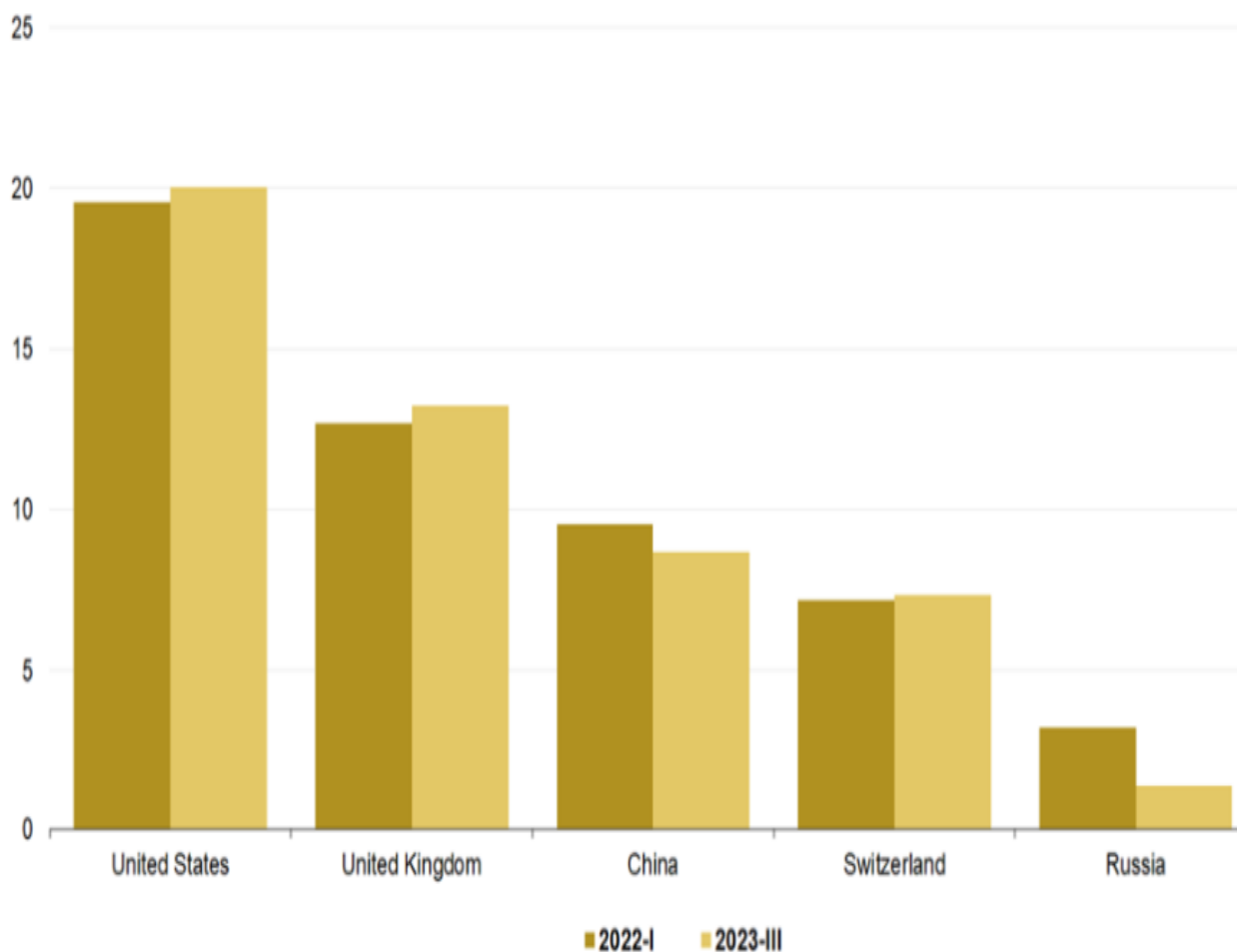

Рис. 2.5 – Експорт товарів із ЄС до основних партнерів, 1 квартал 2022 р. та 3 кв. 2023 р. (% експорту за межі ЄС, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT.

Зростання ВВП ЄС переглядається до 1,0% у 2023 році (з 0,8%) і 1,7% у 2024 році (з 1,6%), що фактично скорочує розрив із потенційним обсягом виробництва до кінця прогнозного періоду (див. Спеціальний випуск І.4.1). Перегляди в бік підвищення для євросони мають аналогічний масштаб, причому очікується зростання ВВП на 1,1% і 1,6% у 2023 і 2024 роках відповідно.

Інфляція також знову несподівано зросла, і зараз очікується, що вона становитиме 5,8% у 2023 році та 2,8% у 2024 році в єврозоні, відповідно на 0,2% та 0,3% вище, ніж взимку.

Різке погіршення умов торгівлі у 2021 та 2022 роках, оскільки ціни на енергоносії (імпорتنі) різко зросли, призвело до переміщення купівельної спроможності з ЄС до решти світу.

Зважаючи на швидке падіння цін на енергоносії, очікуване покращення умов торгівлі протягом прогнозованого горизонту призведе до зменшення цього ефекту на користь усіх внутрішніх секторів економіки – домогосподарств, компаній та урядів.

У III кварталі 2023 року щодо попереднього кварталу імпорту енергоносіїв за основним партнером не зазнав суттєвих змін (див. рис. 6). Імпорту із Сполученого Королівства (-0,8 млрд євро) впав, імпорту з Норвегії (+0,5 млрд євро) і Сполучених Штатів (+1,4 млрд євро) зріс, тоді як імпорту з Росії залишився стабільним. Дивлячись на часовий ряд, видно дуже великі коливання.

Десятиліттями, починаючи з Радянського Союзу і аж до моменту, коли Росія вторглася в Україну, Росія та більша частина Європи були пов'язані вуглеводневим шлюбом за розрахунком. Росії потрібні були стабільні енергетичні ринки для її експорту нафти та газу.

Європа хотіла, щоб енергопостачання постачалося напряму по трубопроводу, що зменшило б її залежність від поставок з Близького Сходу — ринку, який не був стабільним, а поставки здійснювалися судами.

Європейський ринок став найбільшим споживачем Росії: у 2022 році, до вторгнення, 60 відсотків її експорту нафти йшло до Європи, а також 74 відсотки сухого природного газу

Після розпаду Радянського Союзу європейці вважали, що їхні закупівлі енергоресурсів у Росії сприятимуть розвитку Росії, а також дадуть Європі важелі впливу — такий великий, важливий клієнт міг би перешкодити

найгіршим поривам Росії, так думали. Власне, експорт російських енергоносіїв, зокрема газу, дозволив Росії розширити свій вплив. Такі країни, як Німеччина, Фінляндія, Латвія, Болгарія, Північна Македонія, Сербія, Боснія і Герцеговина, Молдова, Угорщина, Словаччина, Словенія, Чехія, Греція та Австрія, стали залежними від Росії щонайменше на половину своїх поставок газу.

Відмова від російського газу в Європі буде нелегкою. Деякі безпосередні альтернативи відбуватимуться за рахунок цілей щодо викидів парникових газів, оскільки низка європейських країн збільшила виробництво електроенергії на вугіллі.

Тим не менш, минулого року в Європі споживання природного газу скоротилося більш ніж на 20 відсотків, оскільки підприємства та домогосподарства були змушені економити більше на тлі стрімкого зростання цін, викликаного дефіцитом поставок.

Але зріджений природний газ (СПГ) швидко заповнює цей дефіцит. Сполучені Штати готові стати найбільшим експортером СПГ у світі у 2023 році, але у них недостатньо надлишку пропозиції, щоб повністю задовольнити попит Європи, навіть після того, як вони перемістили частину свого експорту з Азії, щоб забезпечити європейський ринок.

Ядерна енергетика, наприклад, знову привертає увагу як довгострокове надійне джерело енергії з нульовим рівнем викидів. На момент вторгнення Німеччина вже закрила 16 із 19 атомних електростанцій, але зараз відклала заплановане закриття решти трьох. Франція та Велика Британія продовжують будівництво АЕС. Болгарія, третій за величиною експортер електроенергії в Європі, виробляє електроенергію з двох ядерних реакторів радянської епохи та парку вугільних електростанцій.

Зараз шістьдесят вісім відсотків експорту СПГ США йде до країн ЄС. Це, ймовірно, зростатиме: після вторгнення Німеччина вирішила побудувати

LNG-термінали для полегшення імпорту газу, країна відкрила другий завод у січні 2023 року, а ще кілька планується

У довгостроковій перспективі поєднання скорочення попиту, підвищення ефективності, відновлюваних джерел енергії, СПГ та інших трубопроводів значно зменшить потребу Європи в російському газі. Європа також, схоже, вирішила більше ніколи не потрапити в положення, коли вона покладається на дешеві російські вуглеводні.

Зіткнувшись із загрозою, що Росія може припинити або скоротити подачу газу, що може мати жахливі економічні наслідки та внутрішньополітичні витрати, низка європейських країн зайняла неоднозначну, а в деяких випадках і відверту проросійську політичну позицію.

Тим не менш, експорт нафти і газу був основним напрямком економічної взаємодії Росії із Заходом. Навряд чи цей експорт буде відновлено до рівня до вторгнення.

Імпорт енергоносіїв за межі ЄС: падіння частки імпорту з росії зокрема, з другого кварталу 2020 року до першого кварталу 2022 року зростання цін спричинило значне збільшення вартості імпорту енергетичних товарів з росії, яка була, безумовно, найбільшою країною імпорту ЄС.

Однак із серпня 2022 року ціни на енергоносії поступово знижувалися, і в третьому кварталі 2023 року імпорт енергоносіїв з Росії, яка залишалася основним партнером до четвертого кварталу 2022 року, скоротився на 38,0 млрд євро порівняно з першим. кварталом 2022 року, через сукупний ефект падіння цін та імпортних обмежень.

У III кварталі 2023 року щодо попереднього кварталу імпорт енергоносіїв за основним партнером не зазнав суттєвих змін. Імпорт із Сполученого Королівства (-0,8 млрд євро) впав, імпорт з Норвегії (+0,5 млрд євро) і Сполучених Штатів (+1,4 млрд євро) зріс, тоді як імпорт з Росії залишився стабільним.

Дивлячись на часовий ряд, видно дуже великі коливання. Зокрема, з другого кварталу 2020 року до першого кварталу 2022 року зростання цін спричинило значне збільшення вартості імпорту енергетичних товарів з Росії, яка була, безумовно, найбільшою країною імпорту ЄС.

Однак із серпня 2022 року ціни на енергоносії поступово знижувалися, і в третьому кварталі 2023 року імпорт енергоносіїв з Росії, яка залишалася основним партнером до четвертого кварталу 2022 року, скоротився на 38,0 млрд євро порівняно з першим. квартал 2022 року, через сукупний ефект падіння цін та імпортних обмежень.

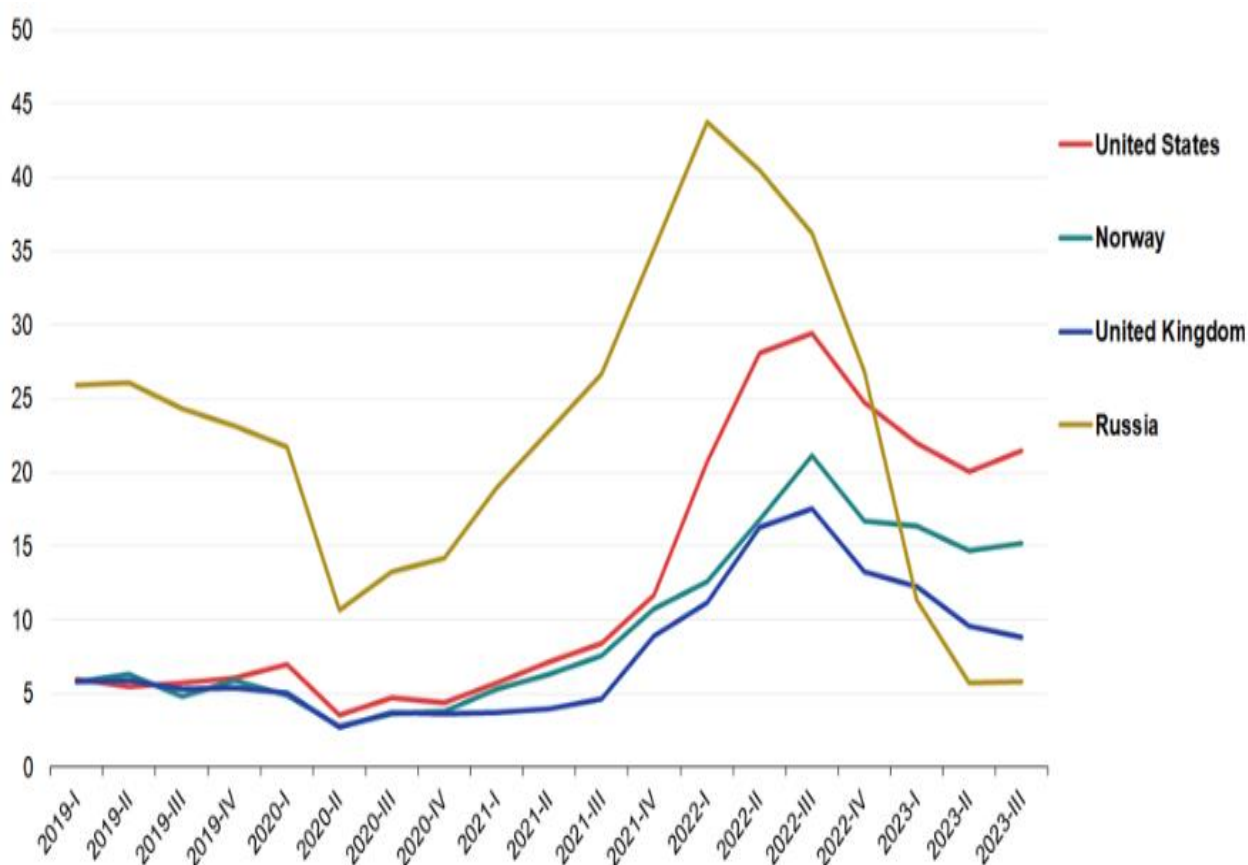

Рис. 2.6 – Імпорт енергоносіїв ЄС за партнерами, з 1 кварталу 2019 по 3 квартал 2023 (млрд євро, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT.

У третьому кварталі 2023 року частка Росії в імпорті енергоносіїв становила лише 13% від сумарної частки США, Норвегії та Великої Британії (див. рис. 7). Це значне зниження порівняно з першим кварталом 2019 року, коли Росія була найбільшим партнером, її частка в 1,5 рази перевищувала частку США, Норвегії та Великої Британії разом узятих.

Вторгнення Росії в Україну кардинально змінило цю торгівлю, внаслідок падіння частки імпорту ЄС з Росії. Уже в першому кварталі 2022 року сукупна частка США, Норвегії та Великої Британії зрівнялася з російською.

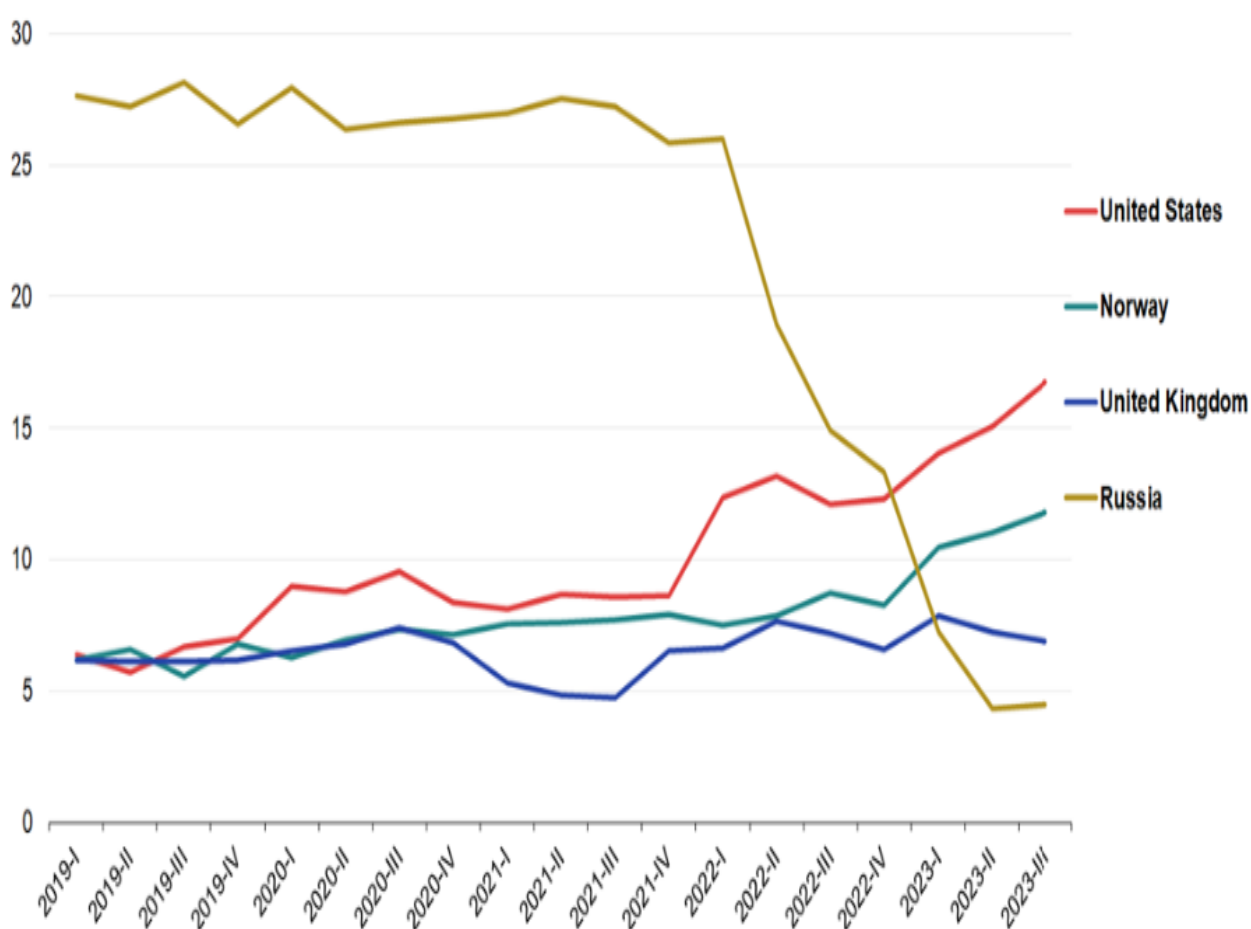

Рис. 2.7 – Імпорт енергоносіїв ЄС за партнерами, з 1 кварталу 2019 р. по 3 квартал 2023 р. (частка експорту з країн поза ЄС у %, сезонно скориговані дані)

Джерело: EUROSTAT.

Вплив на ринок зерна, пшениці, а також кукурудзи, соняшника і добрив, основними експортерами яких були Росія і Україна, також буде значним. Ціни на основні сільськогосподарські продукти і без того були високими. Вони, ймовірно, будуть зростати і далі, що може привести до серйозних страждань і політичної нестабільності.

Поки що домогосподарства та державні фінанси взяли на себе значну частину тягаря високої імпортованої інфляції, оскільки зростання зайнятості лише частково компенсує падіння реальної заробітної плати, а державні фінанси спрямовані на захист домашніх господарств і корпорацій від несприятливого впливу високих цін на енергоносії.

Компанії, як правило, успішно перекладають вищі виробничі витрати на споживачів. Однак найбільш енергоємні сектори та компанії відчують труднощі.

У майбутньому їхні реальні наявні доходи домогосподарств нарешті зростуть у 2024 році, а падіння цін на енергоносії дозволить урядам стримувати витрати на заходи підтримки або повністю їх скасувати.

Факторами, які стримують зростання, є високі ціни на енергоносії та продовольство, постійні вузькі місця постачання та висока невизначеність. Водночас поступове скасування пов'язаних з пандемією обмежень у контексті великого накопиченого запасу надлишкових заощаджень забезпечує підтримку зростання.

Кон'юнктурні дані та показники опитувань свідчать про те, що наслідки війни в Україні почали тиснути на споживання домогосподарствами товарів.

Проте відновлення споживання послуг із інтенсивним контактом має призвести до зростання приватного споживання у другому кварталі.

Загалом ці фактори призвели до значного перегляду зростання реального ВВП у бік зниження порівняно з прогнозами березня 2022 року до 0,2% у другому кварталі 2022 року

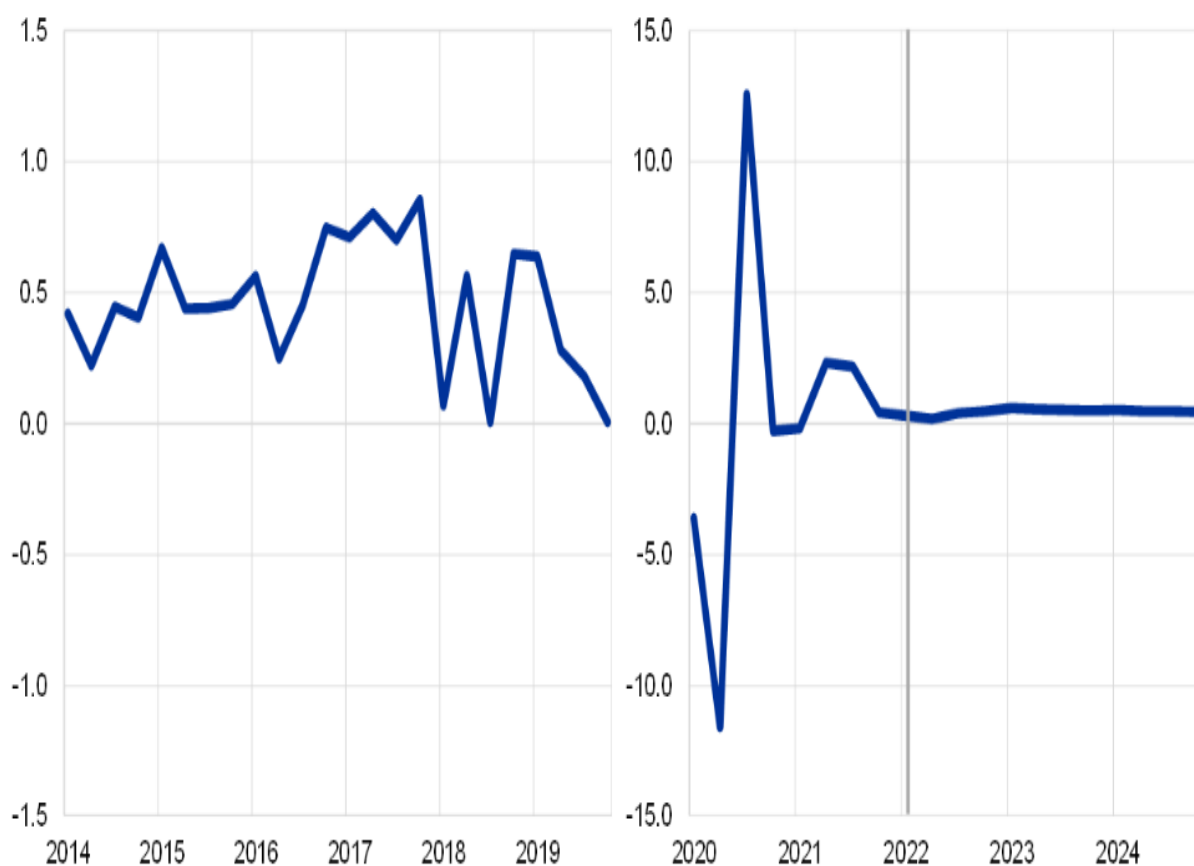

Рис. 2.8 – Зростання реального ВВП єврозони
(квартальні зміни у відсотках, квартальні дані з поправкою на сезон і робочі дні)

Реальний ВВП дуже помірно скоротився в четвертому кварталі 2022 року і майже не зріс у перші три квартали цього року. Висока вартість життя призвела до більших витрат, ніж очіувалося. З зовнішнього боку світова торгівля не надавала підтримки.

Тим часом реакція монетарної політики на високу інфляцію пробивається в економіці, а фіскальна підтримка частково припиняється.

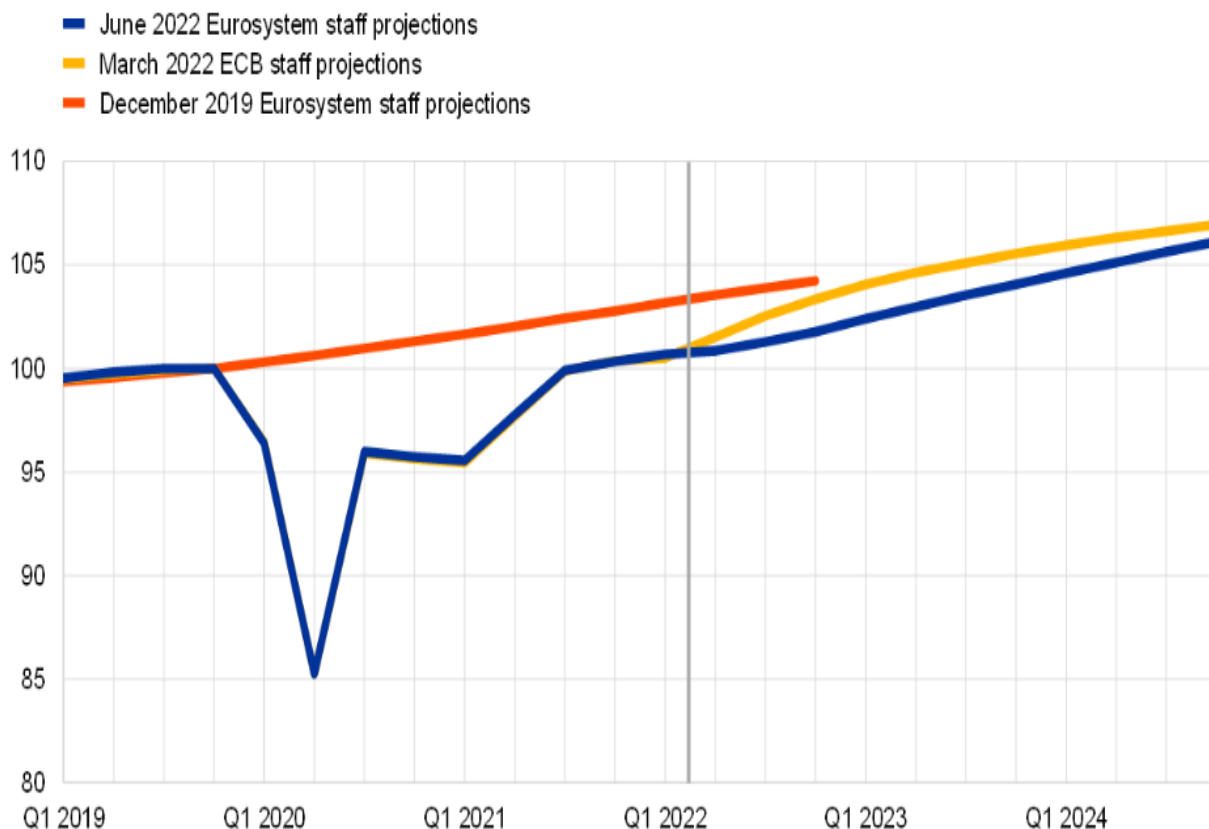

Рис. 2.9 – Реальний ВВП єврозони

Прогнозується, що зростання ВВП ЄС покращиться до 1,3% у 2024 році, що все ще нижче за потенціал і перегляд у бік зниження на 0,1 процентного пункту. з літа. Прогнозується, що у 2025 році він зросте до 1,7%.

Прогноз діяльності в єврозоні оточений високим ступенем невизначеності, пов'язаної з розвитком війни в Україні.

Один із ключових ризиків пов'язаний з можливістю серйозного збою в постачанні енергоресурсів до Європи, що призведе до подальшого різкого зростання цін на енергоносії та скорочення виробництва.

Тож ЄС прагне скоротити споживання енергії в ЄС а отже, і нашу потребу в газі, а також в нафті і вугіллі у 2020 році майже всі країни ЄС перевищили цільові показники, встановлені в 2008 році за часткою

відновлюваних джерел енергії, але як і раніше необхідно зміцнювати цю тенденцію.

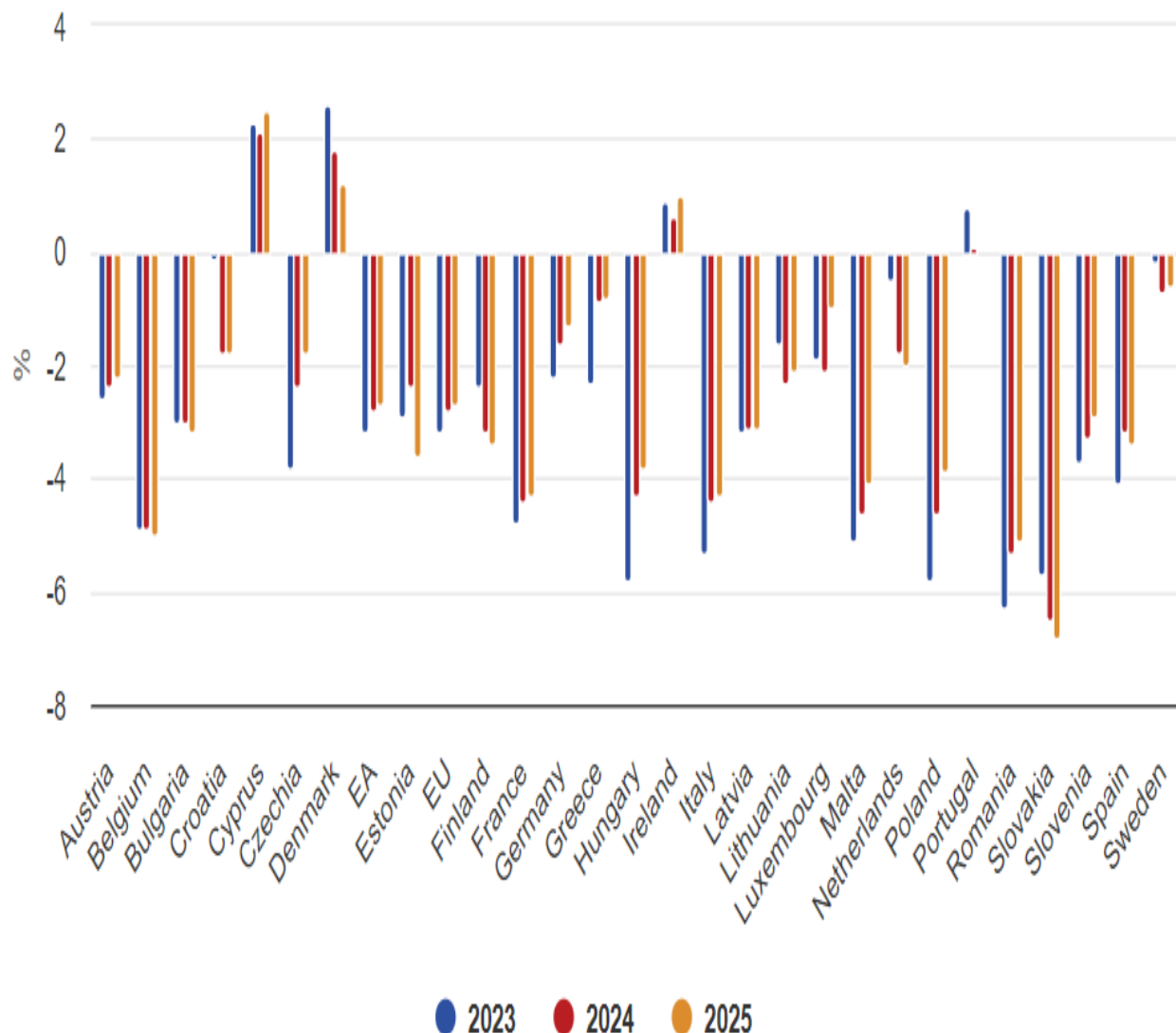

Рис. 2.10 – Прогноз зростання ВВП Єврозони

У Єврозоні зростання ВВП буде дещо нижчим, на рівні 1,2% у 2024 році та 1,6% у 2025 році. За оцінками, інфляція ГІЦП досягла дворічного мінімуму в Єврозоні в жовтні та, за прогнозами, продовжить знижуватися протягом прогнозного горизонту. В ЄС загальна інфляція знизиться з 6,5% у 2023 році до

3,5% у 2024 році та 2,4% у 2025 році. У євроні прогнозується падіння з 5,6% у 2023 році до 3,2% у 2024 році та 2,2% у 2024 році. 2025 рік.

Втрата імпульсу зростання в цьому році була підкріплена відсутністю надійного двигуна зростання, зі слабкістю, особливо у споживанні, а також у зовнішній стороні.

Приватне споживання загалом стагнувало, оскільки зростання номінальної заробітної плати продовжувало відставати від інфляції. Обсяг роздрібних продажів до літа все ще знижувався в річному обчисленні, особливо в автомобільному паливі та продуктах харчування, де ціни залишаються високими.

Водночас витрати на послуги зросли, частково пов'язане з подальшим відновленням туристичних прибуттів до ЄС. Проте експорт скоротився, а чиста торгівля позитивно сприяла зростанню лише тому, що падіння імпорту випереджало падіння експорту. Інвестиції – як державні, так і приватні – також зросли лише незначно в першій половині року, хоча їх динаміка була дуже нестабільною в країнах-членах.

Що стосується виробництва, валову додану вартість у промисловості стримували слабкий попит і висока вартість енергії. Подібним чином високі затрати та витрати на фінансування, а також нестача робочої сили гальмували будівельну діяльність, особливо у сфері житла.

Внаслідок обмеження купівельної спроможності через інфляцію ділова активність, у сферах послуг із інтенсивним контактом, стагнувала після швидкого відновлення минулого року.

Навпаки, ІТ-послуги та бізнес-послуги, на які припадає майже п'ята частина валової доданої вартості ЄС, постійно зростали. Російське вторгнення в Україну спричинило стрімке зростання інфляційних очікувань. Цей тиск справді виник і посилювався через війну та збої в ланцюжках поставок. Очікуваний середній рівень інфляції в євроні за 12 місяців підскочив з 2,7 відсотка до 5,9 відсотка [16].

Європейський центральний банк востаннє підвищував свої облікові процентні ставки у вересні на 25 базисних пунктів. Відображаючи ринкові очікування на кінцеву дату цього прогнозу, тримісячні ф'ючерси Euribor припускають, що після піку в 4% у жовтні короткострокові номінальні процентні ставки єврозони поступово знижуватимуться до 3% до кінця 2025 року.

Більшість центральних банків у державах-членах поза зоною євро також зберігають свої процентні ставки незмінними з вересня, тоді як інші в деяких країнах Центральної та Східної Європи нещодавно послабили свою монетарну політику.

З огляду на шлях інфляції, прогнозований у цьому прогнозі, очікується, що короткострокові реальні процентні ставки в євразоні стануть позитивними до кінця року та поступово зростуть до 1% до кінця 2025 року.

Номінальні довгострокові ставки в євразоні (10 років) збільшилися за останні місяці, оскільки інвестори враховували ставки політики «вищі за довгі». Очікується, що протягом прогнозного горизонту вони залишаться на рівні близько 3,4%. У реальному вираженні вони також залишаться стабільними на рівні близько 0,9%.

Тим часом дані банківського кредитування в євразоні свідчать про продовження пом'якшення кредитних потоків у приватний сектор, причому в останні місяці чисті кредитні потоки стали навіть негативними в ряді держав-членів.

Зменшення банківського кредитування зумовлене посиленням умов пропозиції, в тому числі через посилення стандартів кредитування як для підприємств, так і для домогосподарств, та зниження попиту.

Посилення кредитних стандартів і зниження попиту продовжуватимуть впливати на ціни на нерухомість, угоди та будівництво ще кілька кварталів

Висока інфляція, значну частку якої становлять енергоносії та продукти харчування, продовжує мати значний негативний вплив на всі сфери нашої

економіки та на повсякденне життя людей. Особливо це стосується домогосподарств з низьким рівнем доходу, в яких їжа та енергія становлять значну частку споживання.

Споживча інфляція продовольчих товарів наразі є найбільшою складовою інфляції в євросоні, а провідні індикатори, такі як вихідні ціни на ферми євросоні або ціни на продовольчі товари на міжнародних ринках, демонструють значне зниження з середини 2022 року.

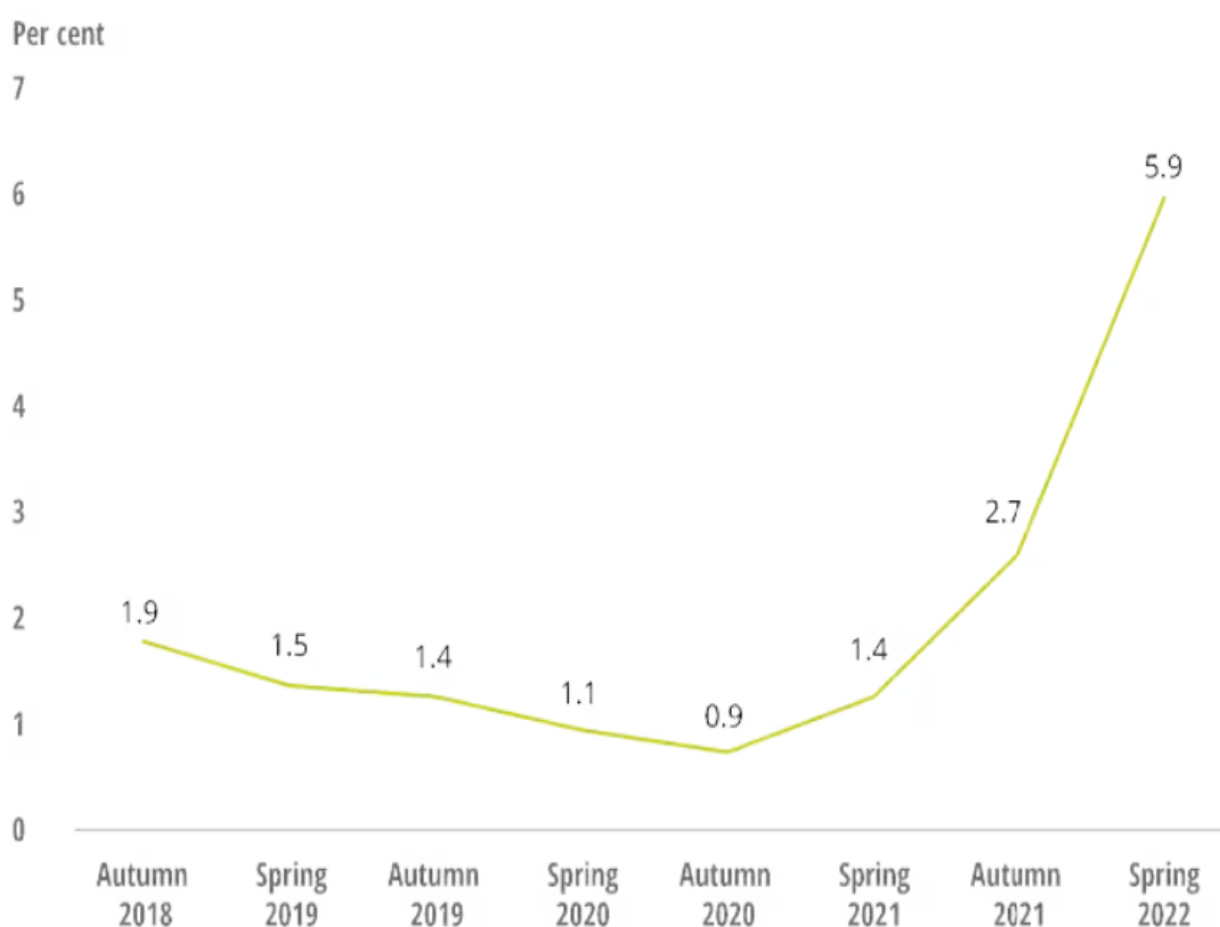

Рис. 2.1 – Середній рівень інфляції в євросоні за 12 місяців

Інфляція продовжує стрімко знижуватися з піку 10,6% у річному обчисленні, зафіксованого в жовтні 2022 року в євросоні. У жовтні цього року він, за оцінками, досяг дворічного мінімуму в 2,9%. Подібним шляхом пішла

інфляція в ЄС.

Очікується, що підвищення заробітної плати, подальше зростання зайнятості та подальше уповільнення інфляції підвищать купівельну спроможність домогосподарств у 2024 та 2025 роках, підвищуючи споживання.

Інфляція за ГПЦ продовжує стрімко знижуватися з піку 10,6% у річному обчисленні, зафіксованого в жовтні 2022 року в євразоні. У жовтні цього року він, за оцінками, досяг дворічного мінімуму в 2,9%. Подібним шляхом пішла інфляція в ЄС.

Стрімке зниження споживчих цін на енергоносії протягом року було ключовим рушієм, але в останні місяці поміркованість інфляції була більш широкомасштабною, декілька показників основного інфляційного тиску вказували на послаблення цінової динаміки.

Оскільки жорсткість монетарної політики продовжує впливати на економіку, інфляція продовжуватиме знижуватися, хоча й більш помірними темпами, відображаючи загальне послаблення інфляційного тиску на продукти харчування, промислові товари та послуги.

Ціни на послуги сповільнюються більш поступово, ніж на інші категорії споживання, що відображає притаманну їм інерцію та відносно сильнішу роль заробітної плати.

Зменшення прибутку від одиниці продукції, яке вже спостерігалось в перших двох кварталах 2023 року, має продовжитися в 2024 році, враховуючи сильне, хоча й помірне, зростання вартості робочої сили.

Що стосується цін на енергоносії, реакція цін на нафту, як спотових, так і ф'ючерсних, залишилася загалом приглушеною після нападу ХАМАС на Ізраїль і подальшого конфлікту на Близькому Сході.

Ф'ючерси на нафту протягом прогнозного горизонту були лише трохи вищими (близько 5%), ніж передбачалося влітку. Крива ф'ючерсних цін на газ залишається загалом узгодженою з кривою, що лежить в основі літнього

прогнозу, причому ціни на газ дуже поступово знижуються до 45 євро/МВт-год до кінця 2025 року. Таким чином, інфляційний імпульс від цін на енергоносії буде дещо вищим, ніж очікувалося раніше 2024 р. і загалом нейтральний у 2025 р.

Зовнішній попит цього року майже не підтримував, оскільки світова торгівля товарами продовжувала скорочуватися. Прогнозується, що глобальне зростання (за винятком ЄС) сягне 3,5% у 2023 році, що відобразить силу в розвинутих економіках у першій половині року.

Прогнозується, що у 2024 році він знизиться до 3,2%, оскільки наслідки жорсткої монетарної політики продовжують впливати та уповільнення економіки в Китаї. Очікується, що у 2025 році він знову зросте до 3,5% у міру відновлення економіки розвинутих країн.

Спад у світовій торгівлі тривав протягом літа, коли глобальний імпорт товарів за межі ЄС скоротився на 3% дпр за перші вісім місяців 2023 року, оскільки геополітична напруженість і посилення протекціонізму знизили еластичність торгівлі.

Очікується, що світовий імпорт (за винятком ЄС) відновиться у 2024 році порівняно з анемічними показниками 2023 року та зміцниться далі у 2025 році.

Відповідно до цього прогнозується, що експорт ЄС прискориться протягом прогнозного періоду, хоча очікується, що ЄС зросте втратити частку ринку.

Однак, оскільки імпорт також відновлюється відповідно до економічної активності, внесок чистої торгівлі у зростання ВВП буде загалом нейтральним у прогнозовані роки.

Тим часом падіння цін на енергоносії покращило умови торгівлі в ЄС, і внаслідок цього відновлення торговельного балансу товарів підштовхнуло баланс поточних операцій догори. Профіцит поточного рахунку ЄС має покращитися до 2,5% у 2023 році та стабілізуватися на цьому рівні протягом

прогнозного періоду.

За оцінками, дискреційна фіскальна підтримка значно зменшилася завдяки повній поетапній відміні тимчасових заходів, пов'язаних з пандемією, скороченню субсидій на приватні інвестиції та меншому чистому бюджетному впливу заходів, пов'язаних з енергетикою.

Навпаки, менш сприятливе економічне середовище та вищі процентні витрати мають надати вплив на збільшення дефіциту на сукупний дефіцит ЄС у 2023 році. Очікується, що обмеження дискреційної фіскальної підтримки призведе до подальшого скорочення дефіциту у 2024 та 2025 роках до 2,8% від ВВП у 2024 році та до 2,7% у 2025 році.

Тим не менш, вищі відсоткові ставки будуть обтяжувати державні фінанси набагато більше, ніж це було в минулому, відволікаючи ресурси від інших пріоритетів.

Прогнозується, що фіскальна позиція ЄС зміниться у 2023 році на 0,4% ВВП і навіть більше у 2024 році (на 0,7%), в основному пов'язана з очікуваною поетапною відмовою від заходів, пов'язаних з енергетикою.

Прогноз відсутності змін у політиці на 2025 рік вказує на дещо скорочувальну фіскальну позицію ЄС того року. Як наслідок, очікується, що фіскальна політика у 2023-2025 роках не посилить додатковий інфляційний тиск, але також не підтримує економіку.

Співвідношення боргу ЄС до ВВП продовжить знижуватися до 83% у 2023 році через подальше зростання інфляції, виміряної дефлятором ВВП, тоді як вищі відсоткові ставки за новими випусками боргових зобов'язань лише поступово збільшують процентні витрати завдяки тривалому терміну погашення державних боргів в ЄС. У 2024 і 2025 роках, за прогнозами, коефіцієнт боргу в цілому стабілізується, залишаючись вищим за рівень 2019 року, який становив приблизно 79%.

Сукупний дефіцит бюджету Єврозони має скоротитися до 2,8% ВВП у 2024 році з 3,2% у цьому році та знизитися до 2,7% у 2025 році, що буде нижче

верхньої межі ЄС у 3,0% ВВП. Але Франція, Італія, Словаччина, Мальта та Бельгія матимуть дефіцит бюджету значно вище 4,0% ВВП як наступного року, так і у 2025 році, прогнозує Комісія, що, ймовірно, спричинить дисциплінарні заходи ЄС проти цих країн.

Стійкість компаній до збоїв у ланцюжку постачання сильно залежатиме від того, чи є вони спекулятивними чи інвестиційними.

Понад 55% компаній у всьому світі мають кредитний рейтинг, нижчий за «b+», і глобальна рецесія, ймовірно, призведе до погіршення кредитів і збільшення частки спекулятивних компаній. Проте національні економіки демонструють ознаки стійкості, особливо в США та Європі.

Тож останні дані підтверджують, що економічна активність в ЄС була пригнічена в першій половині 2023 року через сильні потрясіння, яких пережив ЄС.

Слабкість внутрішнього попиту, зокрема споживання, свідчить про те, що високі споживчі ціни на більшість товарів і послуг, які все ще зростають, завдають значних збитків, ніж очікувалося у весняному прогнозі. І це незважаючи на зниження цін на енергоносії та надзвичайно сильний ринок праці, на якому спостерігається рекордно низький рівень безробіття, постійне розширення зайнятості та зростання заробітної плати.

Тим часом різке уповільнення банківського кредитування економіки свідчить про те, що посилення монетарної політики пробивається в економіці. Показники опитування вказують на уповільнення економічної активності влітку та в наступні місяці, з продовженням слабкості промисловості та згасанням імпульсу в сфері послуг, незважаючи на активний туристичний сезон у багатьох частинах Європи.

Можливо, ми перебуваємо в період найбільших економічних руйнувань за останні десятиліття, і співпраця має ключове значення для подолання цього зриву.

З огляду на те, що геополітика відіграє все більш важливу роль у

глобальному бізнесі, зараз, як ніколи, для компаній надзвичайно важливо мати аналіз геополітичних ризиків, міцно вбудований у їхню стратегію та управління.

У той час як пандемія підкреслила вразливість ланцюгів поставок «точно вчасно», економічні наслідки війни в Україні підкреслили додаткові ризики в такій системі. Глобалізація не вмерла, і світове виробництво та торгівля триватимуть. Але нове геополітичне середовище вплине на майбутні корпоративні рішення.

Економія коштів буде більш ретельно перевірятися на ризик. Деглобалізація означає зростання цін, принаймні в короткостроковій перспективі, посилюючи інфляційний тиск.

Війна в Україні зміцнила прагнення Європи збільшити витрати на оборону, як і загроза з боку Китаю. Основні виробники оборонної техніки виграють. Ця тенденція вже відобразилася на різкому зростанні цін на їхні акції. Чи зможуть виробники задовольнити вимоги, залишається питанням.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Неспровокована та невинувачена загарбницька війна Росії проти України має катастрофічні наслідки для людей в Україні, а також у всьому світі.

Вторгнення Росії в Україну продемонструвало, наскільки вразливі енергетичні ринки. Зменшення залежності від російської нафти і газу може стати ключовим кроком для зміцнення енергетичної безпеки. Але зменшити залежність буде непросто.

Країни повинні будуть знайти або розробити альтернативні джерела, що вимагає технічної, фінансової та геополітичної експертизи, інвестицій і співпраці.

Країнам також потрібно буде працювати з нафтогазовими компаніями, щоб переосмислити енергетичну систему майбутнього та те, як споживачі та промисловість використовують енергію.

Енергетика є основним каналом поширення для Європи, оскільки Росія є важливим джерелом імпорту природного газу. Наслідками також можуть бути ширші збої в ланцюзі поставок. Ці наслідки посилять інфляцію та сповільнять відновлення після пандемії.

Серед основних проблем – постачання палива та ціни на паливо, а також логістичні проблеми, пов'язані з перетином кордону та обмеженнями повітряного простору. Крім того, імпорт товарів і великий потік українських біженців до країн ЄС призвели до операційних проблем у секторі.

Східна Європа побачить зростання витрат на фінансування та сплеск біженців. Вона поглинула більшість із 3 мільйонів людей, які нещодавно покинули Україну.

Країни-члени намагаються працювати разом, щоб подолати глобальну продовольчу безпеку за допомогою чотирьох напрямків:

- солідарність через надзвичайну допомогу та підтримку доступності
- стимулювання сталого виробництва, стійкості та трансформації харчової системи
- сприяння торгівлі, допомагаючи Україні експортувати сільськогосподарську продукцію різними маршрутами та підтримуючи світову торгівлю
- ефективна багатосторонність і сильна підтримка центральної ролі Глобальної групи реагування на кризи ООН для координації глобальних зусиль

Європейські уряди також можуть зіткнутися з фінансовим тиском через додаткові витрати на енергетичну безпеку та оборонні бюджети.

Якщо геополітична ситуація, зокрема у Східній Європі, залишиться напруженою або навіть погіршиться, це може призвести до тривалих наслідків для виробництва, ланцюгів постачання та попиту

РОЗДІЛ 3.

ПОШУК ШЛЯХІВ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ БЛОКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

3.1 Дослідження факторів які впливають на розвиток та економічну стійкість ЄС в умовах невизначеності.

Трансформація та економічний розвиток країн Центральної та Східної Європи не завершилися, але вони являють собою постійний процес. Якщо розглядати лише останнє десятиліття, то можна побачити численні події в регіоні, які принесли різні економічні, соціальні, політичні та інституційні зміни.

Деякі виміри глобалізації вплинули на економічне зростання цих країн, включаючи розвиток міжнародної торгівлі, зменшення торговельних бар'єрів, податкову політику та збільшення потоків іноземних інвестицій.

За останній час економіка єврозони продемонструвала надзвичайну стійкість після вторгнення Росії в Україну та найбільшого шоку в умовах торгівлі за кілька десятиліть завдяки рішучій політичній відповіді.

Однак економічна активність послабилася, а інфляція — хоча й поступово знижується — залишається високою. Порушення: потрясіння в ланцюзі поставок і накопичення збоїв. Невизначеність навколо перспектив залишається високою, ризики для зростання схилені в бік зниження, а ризики для інфляції – у бік зростання.

Донедавна війни розглядалися як епізодичні події. Але з розвитком наборів даних, що детально описують дати, воюючих сторін і, можливо, також масштаби війни та інших збройних конфліктів, причини та наслідки війни стали придатними для кількісного аналізу.

Європа на зорі нової ери: нова енергетична система, нові економічні цикли та новий геополітичний порядок. Десятиліття, що приходить, ознаменує

фундаментальне переосмислення ланцюжків поставок для конкурентоспроможності.

До 30% загальної європейської доданої вартості залежить від функціонуючих транскордонних ланцюгів постачання, як джерела вхідних ресурсів або як місця призначення для виробництва.

Спостерігається особлива схильність до потрясінь у ланцюзі поставок у виробничих секторах і навіть більше в таких галузях, як високі технології (наприклад, 80% кінцевої доданої вартості надходить із ресурсів, що постачаються з-за кордону, тоді як 75% попиту на кінцеву продукцію надходить із зовнішніх ринків), автомобільна та аерокосмічна промисловість.

Як показують пандемія та війна в Україні, кризи, яка потенційно може порушити роботу нафтогазових компаній, неминуча. Але проблеми — і витрати — пов'язані з проблемами ланцюга постачання не обов'язково повинні бути такими громіздкими, як це було в минулому.

Забезпечення енергетичної безпеки є першочерговою задачею, оскільки саме енергетика є джерелом економічного розвитку як для економіки, так і для добробуту населення

Глибинні проблеми, які зробили галузь, зокрема компанії з розвідки та видобутку по всьому світі, більш сприйнятливими до збоїв у ланцюзі постачання включають:

- Відсутність попиту та об'єднання ресурсів між операторами.
- Справжні відносини з компаніями, що надають послуги з нафтопромислів і обладнання.
- Низька видимість/висока неефективність.

Визнання проблем, які роблять існуючі ланцюги поставок такими вразливими до збоїв, є першим кроком до їх подолання. Хоча ланцюги постачання енергії зазвичай можуть витримувати короточасні збої, їх стандартні моделі ризику та можливості ланцюга постачання не вистачають, якщо мати справу з довгостроковими подіями зі значним впливом.

Побудова стійкості ланцюга постачання вимагатиме від операторів і компаній поставити важкі запитання, а потім підготувати свої організації до інтегрованого та ефективного підходу до зниження їхніх колективних ризиків.

Залежно від тривалості та тяжкості війни вартість зриву ланцюга постачання в євросоні в 2022-2023 роках може скласти 242 мільярди євро (2% ВВП) за сценарієм триваючої війни або 920 мільярдів євро (7,7% ВВП) за сценарієм тривалої війни та в результаті потрясінь пропозиції.

Час відновлення залежно від сценарію: збої в ланцюзі постачання можуть зменшитися до 24 місяців у тривалому сценарії проти приблизно 12 місяців у сценарії поточного впливу.

Рис. 3.1 – Зміна парадигми створення ланцюжків постачання

Війна ще більше порушила всі сфери логістичного руху, включаючи авіалінії, морські та залізничні вантажні перевезення. Світ також можемо очікувати зриву на останніх ділянках ланцюга постачання – області, яка вже сильно постраждала від пандемії та нещодавньої нестачі пального та водіїв.

Щоб обмежити занепокоєння в цій зоні, підприємства повинні мати більшу прозорість щодо запланованого транспорту, потужностей і відповідних альтернативних маршрутів.

Створення стратегічних відносин і приєднання до альянсів також матиме важливе значення для забезпечення потенціалу, якщо виникнуть додаткові перешкоди.

У цей час постійних змін і нестабільності підприємства просто не можуть дозволити собі покладатися на застарілу інформацію або складати всі свої яйця в один кошик, віддаючи всі обсяги одному експедитору.

Щоб боротися з невизначеним майбутнім і створювати довгострокову цінність, європейським компаніям необхідно перебудувати свої ланцюги поставок на основі трьох ключових ідей: стійкості, відповідності та стійкості.

3.2 Визначення пріоритетних напрямів економічного розвитку країн ЄС.

Дослідження вимірювання війни в багатьох роботах показує, що війна не йде на користь бізнесу. На додаток до втрати людських життів і знищення фізичного та людського капіталу, що ігнорується обліком національного доходу, а також неправильного трактування вартості війни як позитивної величини в обліку національного доходу, війна має тенденцію до зменшення ВВП на душу населення, як вимірюється. За деякими оцінками вартість конфлікту зазвичай дуже велика: ВВП на душу населення приблизно на 28 відсотків нижчий через десять років після початку конфлікту.

Країни, які потерпають від війни, поступаються не тільки з точки зору виробництва, а також з точки зору споживання. ВВП на душу населення падає

через нижчу продуктивність праці та загальну продуктивність факторів виробництва, ймовірно, через знищення наявного фізичного та людського капіталу, відсутність інвестицій у новий фізичний та людський капітал, а також через зменшення прибутків від внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Стійкість підвищується завдяки поєднанню видимості, гнучких процесів і надійних мереж, які також пропонують додаткові переваги в середньо- та довгостроковій перспективі, такі як досягнення цілей сталого розвитку та дотримання правил ланцюга постачання.

Рис. 3.2 Найважливіші ключові кроки на 2023 – 2024 роки країн ЄС

Європейські політики мають пом'якшити свою позицію щодо жорсткої економії, щоб прискорити зростання, кероване попитом.

Щоб прискорити зростання єврозони, необхідні амбітні дії для підвищення продуктивності. Правильна реалізація національних планів відновлення та стійкості сприяла б зростанню шляхом проведення вкрай необхідних структурних реформ та інвестицій.

Реформи слід впроваджувати, як заплановано, хоча може знадобитися більша гнучкість у розкладі інвестицій, якщо країни мають обмеження щодо своєї спроможності використовувати кошти.

Крім того, враховуючи триваючі зміни в секторах, у тому числі через «зелений» і цифровий перехід, додаткові політичні заходи для сприяння перекваліфікації та підвищенню кваліфікації робочої сили, з акцентом на цифрові навички та постійне підвищення гнучкості ринку праці, були б корисними для сприяння плавний перерозподіл працівників і посилення економічного динамізму.

Демографічні зміни спричиняють подвійний ефект: вони безпосередньо впливають на брак робочої сили, позбавляючи економіку непропорційної кількості працівників, які виходять на пенсію, і різко збільшують потребу в медичному персоналі та персоналі для догляду.

Політика кращої інтеграції іммігрантів у всьому ЄС може допомогти їм продуктивно розгорнути свій людський капітал і послабити певний фіскальний тиск, спричинений старінням європейського населення.

Звичайно, нестача робочої сили зазвичай також є ознакою здорової економіки. В економіці, що розвивається, можна очікувати, що буде потреба в більшій кількості працівників.

Це змушує компанії покращувати свої пропозиції працівникам і знаходити способи працювати ефективніше.

Нарешті, оновлений акцент на середовищі інвестицій у дослідження та розробки може наблизити Європу до глобальних інноваційних рубежів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Вплив російського вторгнення в Україну на Європу та її споживачів, нафтогазову промисловість та інші енергоємні галузі залежатиме від кількох факторів, включаючи тривалість війни, серйозність потрясінь російської пропозиції та рівень нафти та дефіцит газу в Європі. Стрімке зростання цін і порушення ланцюга постачання призвели до кризи доступності палива в багатьох країнах і підживили інфляцію, яка тягне за собою світову економіку.

Енергетична галузь давно стикається з проблемами ланцюга постачання, і пандемія погіршила їх. Регіональні карантини або створили дефіцит життєво важливої сировини, такої як сталь, або призупинили наземне виробництво необхідного обладнання.

Навіть коли матеріали та запчастини були доступні, логістичні проблеми, починаючи від завантаженості портів і закінчуючи відсутністю водіїв на останній милі, ускладнювали транспортування їх до кінцевого пункту призначення. Проте війна докорінно змінила ринок назавжди – тепер це більш глобальний ринок, гнучкий і взаємозамінний, але, ймовірно, більш нестабільний, оскільки Європа конкурує з Азією за ті самі вантажі СПГ.

Екстремальні ринкові умови виявили обмеження на європейських ринках електроенергії, заснованих на граничних цінах. Поєднання зростаючих витрат на паливо та розтягнутого постачання електроенергії призвело до дуже високих оптових цін на всьому континенті. Деякі генератори отримали величезну маржу, оскільки рахунки споживачів досягли даху.

Також вторгнення росії в Україну може створює додатковий дефіцит залізної руди, нікелю та інших матеріалів, які використовуються в нафтопромисловому обладнанні.

Крім того, країни та енергоємні галузі прагнуть швидко замінити свої російські поставки нафти та газу. Через проблеми з ланцюгом постачання, які зупиняють проекти, що реалізуються на забудованих і нових територіях, виклик задоволення короткострокових енергетичних потреб світу зростає експоненціально.

Важливо розуміти, як конфлікти всередині або між країнами впливають на шляхи національного економічного та соціального розвитку, вимагаючи від політиків розробки ефективних механізмів протидії регресивним наслідкам конфлікту.

ВИСНОВКИ

Світ, десятиліттями впорядкований глобалізацією та геоекономікою, швидко став світом, заснованим на геополітичних ризиках. Накопичувальні потрясіння, такі як пандемія COVID-19 і російсько-український конфлікт, зберігаються, значно реорганізувавши глобальні структури та відносини

Світова економіка перебуває в нестабільному становищі, у США та Європі загрожує економічний спад, а Китай переживає найповільніше зростання за останні роки. Тоді як політика США полягає у відповідальній конкуренції з конкурентними наддержавами, переслідуючи власні інтереси. Геополітична напруга зростає.

Російсько -український конфлікт продовжує становити значний геополітичний ризик у 2023 році. Він ініціював гуманітарну кризу та призвів до збільшення ризиків у потоках капіталу, торгівлі та товарних ринках у всьому світі.

Наслідки війни Росії проти України вже сколихнули не лише ці країни, але й регіон і світ, і вказують на важливість глобальної мережі безпеки та регіональних домовленостей для буферизації економік.

Незважаючи на те, що деякі наслідки можуть не бути повністю висвітленими протягом багатьох років, уже є явні ознаки того, що війна та, як наслідок, стрибок цін на основні товари ускладнять політикам у деяких країнах досягнення тонкого балансу між стримуванням інфляції та підтримкою економіки. відновлення після пандемії.

Глобальна економіка продовжує бути ослабленою війною через значні збої в торгівлі та шоки цін на продовольство та паливо, що все сприяє високій інфляції та подальшому посиленню глобальних умов фінансування. Активність у євроні, найбільшому економічному партнері країн, що розвиваються, Європи та Центральної Азії, помітно погіршилася в другій

половині 2022 року через проблеми з ланцюгами поставок, посилення фінансових навантажень і зниження довіри споживачів і бізнесу. . Однак найбільш згубними наслідками вторгнення є стрімке зростання цін на енергоносії на тлі значних скорочень російського енергопостачання.

Європа справляється з величезним викликом після втрати доступу до великої кількості дешевого російського газу для домогосподарств і промисловості. Вторгнення Росії значно погіршило нестійку ситуацію на енергетичних ринках, особливо в Європі. Імперативом для нафтогазових компаній, які працюють спільно з урядами, є пом'якшення потенційних перебоїв у постачанні нафти та газу з Росії.

Постійне занепокоєння енергетичною безпекою означає погані новини для світової економіки та посилює фінансові, соціальні та політичні проблеми для урядів. У довгостроковій перспективі країни ЄС мають зміцнити свою стійкість і актуальність у енергетичному світі та створенні ланцюжків вартості.

За будь-якого сценарію зростання цін на енергоносії — яке вже було зумовлене зростанням попиту внаслідок відновлення економіки після пандемії та зараз посилене кризою в Україні — вплине на споживчі ціни. Виходячи з нашого аналізу даних ОЕСР (нижче), очікується, що подвійні потрясіння, викликані пандемією та війною, призведуть до найбільшого зростання споживчих цін за 20 років.

Швидке заміщення російського внеску поставок у глобальну енергетичну систему є головним пріоритетом для нафтогазової галузі. Але також і створення гнучкої, стійкої, безпечної та надійної енергетичної системи, яка зможе протистояти майбутнім збоям.

На стратегічному рівні передбачено досягнення наступних цілей:

- Суспільна солідарність та впровадженні нових рішень, що передбачають концептуальні, процесні та організаційні зміни
- Розвиток людського капіталу

- Запуск нових інноваційних технологій та напрямків бізнесу. Оптимізація бізнес-процесів та витрат.
- Пошук нових клієнтів і каналів продажів та партнерів на зовнішніх ринках.

Різноманітність факторів викликала запитання щодо переваг збільшення міжнародного руху товарів, послуг, людей, капіталу, технологій та ідей за останні роки. Зростання націоналізму, протекціонізму та популістських рухів протягом останніх років створило середовище дедалі більшої невизначеності та потенційно могло призвести до деглобалізації – повернення або уповільнення глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Глобального індексу миру за 2023 рік
<https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023->

2. Набір даних про збройні конфлікти UCDP-PRIO [1]
UCDP Dataset Download Center
<https://ucdp.uu.se/downloads/index.html#armedconflict>
3. Bloom, Nicholas (2014). "Fluctuations in Uncertainty," *Journal of Economic Perspectives*, vol. 28 (Spring), pp. 153–76.
4. Van Nieuwerburgh, Stijn, and Laura Veldkamp (2006). "Learning Asymmetries in Real Business Cycles," *Journal of Monetary Economics*, vol. 53 (May), pp. 753–72.
5. Fajgelbaum, Pablo D., Edouard Schaal, and Mathieu Taschereau-Dumouchel (2017). "Uncertainty Traps," *Quarterly Journal of Economics*, vol. 132 (November), pp. 1641–92.
6. Bachmann, Ruediger, and Giuseppe Moscarini (2011). "Business Cycles and Endogenous Uncertainty," 2011 Meeting Papers 36, Society for Economic Dynamics.
7. D'Erasmus, Pablo N., and Hernan J. Moscoso-Boedo (2011). "Intangibles and Endogenous Firm Volatility over the Business Cycle," *Virginia Economics Online Papers 400*, University of Virginia, Department of Economics.
8. Federle, J, G Müller, A Meier and V Sehn (2022), 'DP17185 Proximity to War: The stock market response to the Russian invasion of Ukraine', CEPR Discussion Paper No. 17185. CEPR Press, Paris & London.
<https://cepr.org/publications/dp17185>
9. Berner, R, S Cecchetti and K Schoenholtz (2022), "Russian sanctions: Some questions and answers", VoxEU.org, 21 March.
10. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html?lang=en>
11. Bachmann, R, D Baqaee, C Bayer, M Kuhn, A Löschel, B Moll, A Peichl, K Pittel, and M Schularick (2022), "What if? The Economic Effects for Germany of a Stop of Energy Imports from Russia," *ECONtribute Policy Brief No. 028*.

12. Berner, R, S Cecchetti and K Schoenholtz (2022), “Russian sanctions: Some questions and answers”, VoxEU.org, 21 March.
13. Caldara, Dario, Sarah Conlisk, Matteo Iacoviello, and Maddie Penn (2022). "The Effect of the War in Ukraine on Global Activity and Inflation," FEDS Notes. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System, May 27, 2022, <https://doi.org/10.17016/2380-7172.3141>.
14. ЄВРОСТАТ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_international_trade_in_goods_-_latest_developments
15. <https://www.reuters.com/markets/europe/ukraine-conflict-adds-european-supply-chain-snags-2022-03-09/>
16. Інфляція https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2023-economic-forecast-modest-recovery-ahead-after-challenging-year_en#:~:text=EU%20GDP%20growth%20is%20forecast,2024%20and%201.6%25%20in%202025.
17. Schumpeter, 1942 Joseph A. Schumpeter Capitalism, Socialism, and Democracy Harper and Row, New York, NY (1942)
18. Carlsson et al., 2002 Bo Carlsson, Staffan Jacobsson, Magnus Holmén, Annika Rickne Innovation systems: analytical and methodological issues Res. Policy, 31 (2) (2002), pp. 233-245, 10.1016/S0048-7333(01)00138-X.
19. Moore, 1993 James F. Moore Predators and prey: a new ecology of competition Harv. Bus. Rev., 71 (3) (1993), pp. 75-864. Blassa, B. Export and economic growth // Journal of Development Economics. 1978. V. 5. N 6. P. 181—189.
20. Евростат https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods&oldid=502739 .
21. Богашко О.Л. Глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг // Розвиток міжнародної

торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (11 квітня 2019 року). – Житомир : ЖДТУ, 2019. – 311 с. (Електронне видання) – с. 27-30 // https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/forum_2019osnova-2-2.pdf

22. Закон України "Про митну справу в Україні" //Відомості ВРУ. - 1992- №29.

22. Далекосхідний вектор як важливий елемент зовнішньої політики України: аналіт. доповідь / Кононенко К. А., Гончарук А. З., Кошовий С. А.; за заг. ред. К. А. Кононенка. – К. : НІСД, 2017. – 48 с

23. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник. - К.: Фенікс, 1998.

24. International Monetary Fund, SPEECH "Restoring Sustainable Flows of Capital and Robust Financing for Development ". <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/07/09/sp070820-restoring-sustainable-flows-of-capital-and-robust-financing-for-development>

ДОДАТКИ

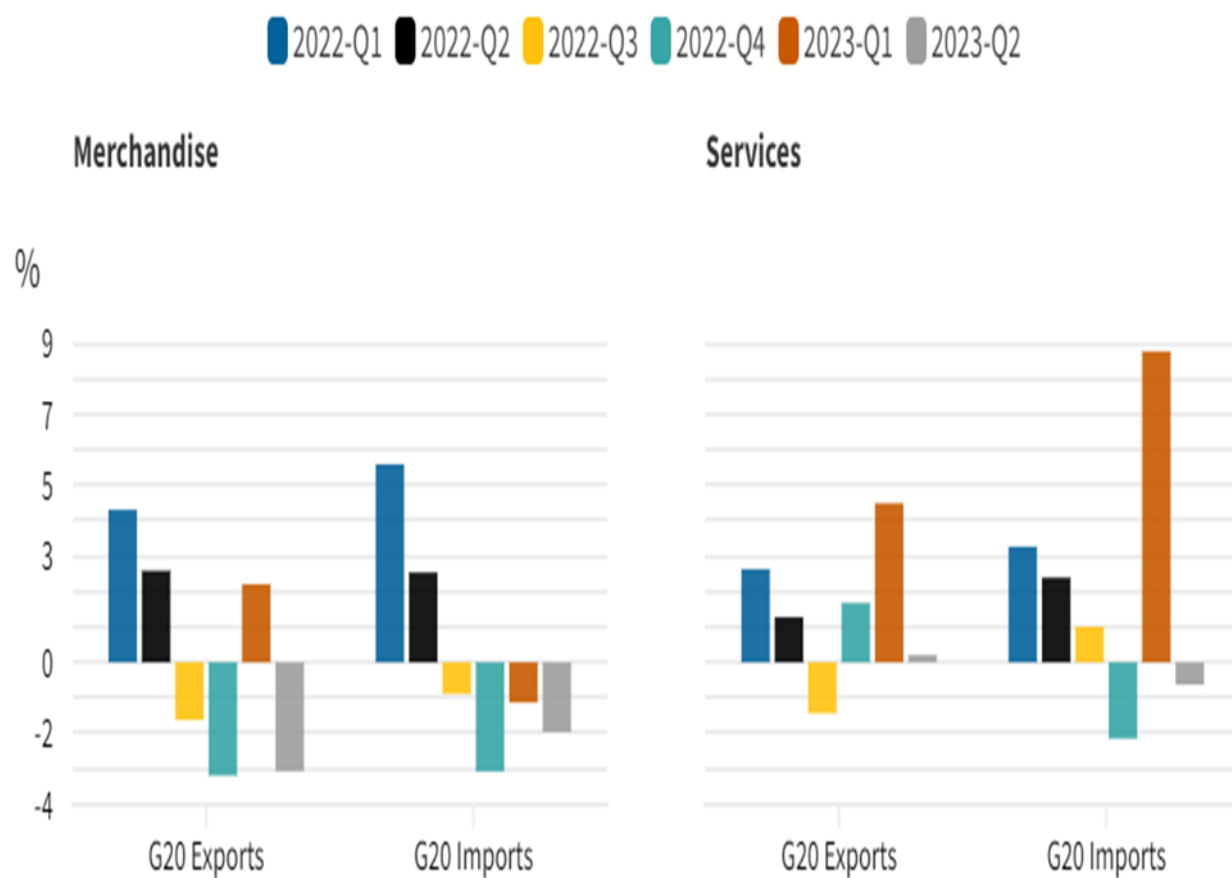

Рис. - Международная торговля G20, квартальные темпы роста

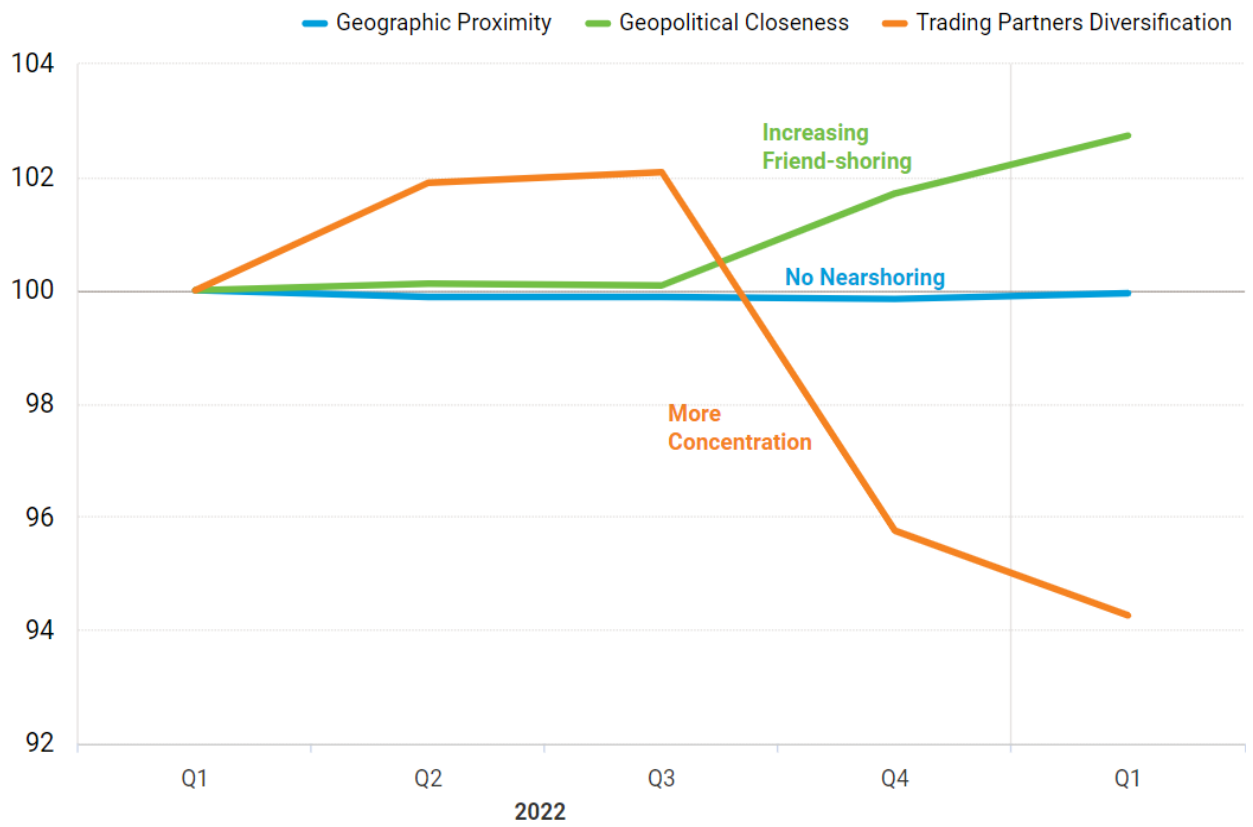

Рис. - Середньомісячні ціни на сиру нафту та природний газ, січень 2018 р. – березень 2022 р.

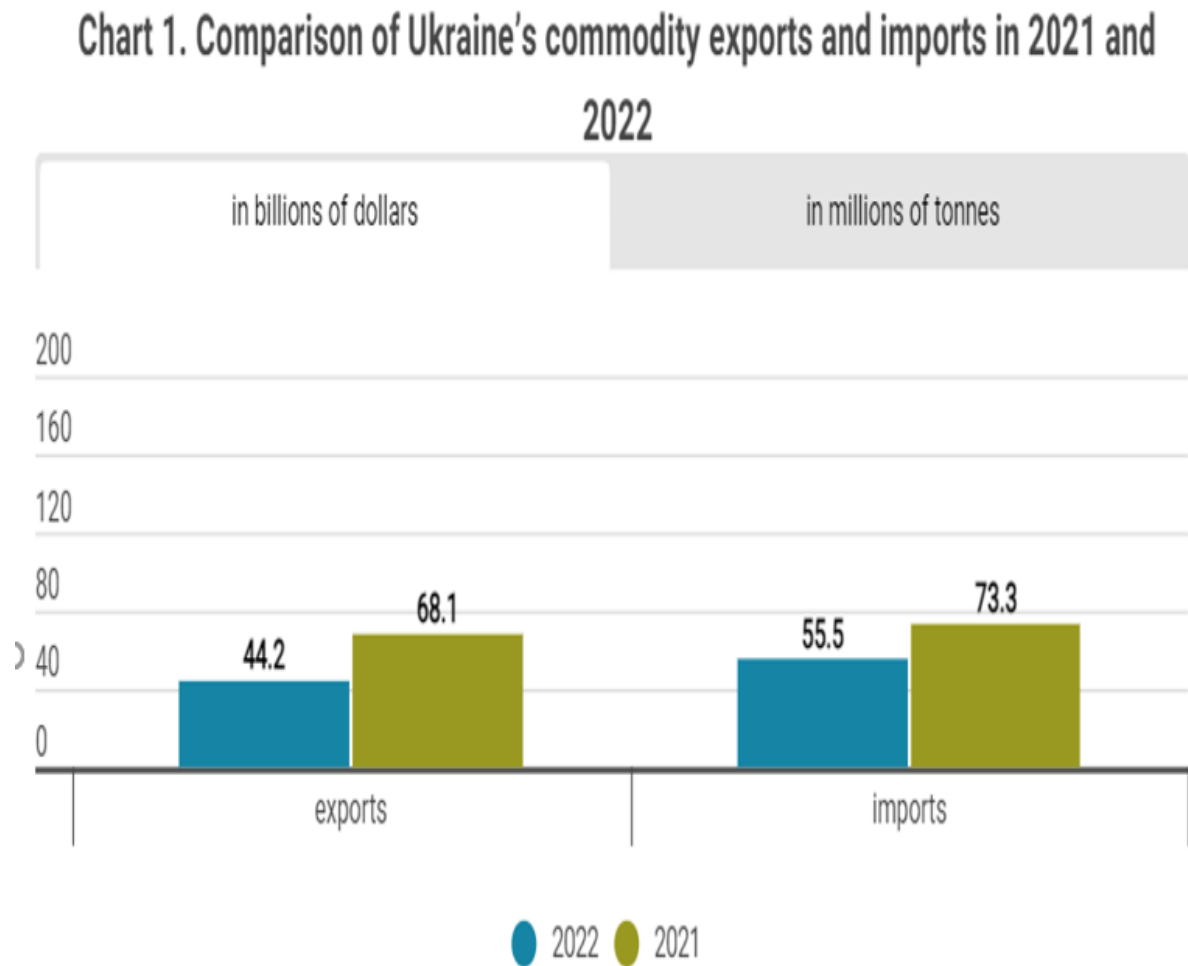

Рис. – Експорт та імпорт 2021

Джерело: Державна митна служба України.

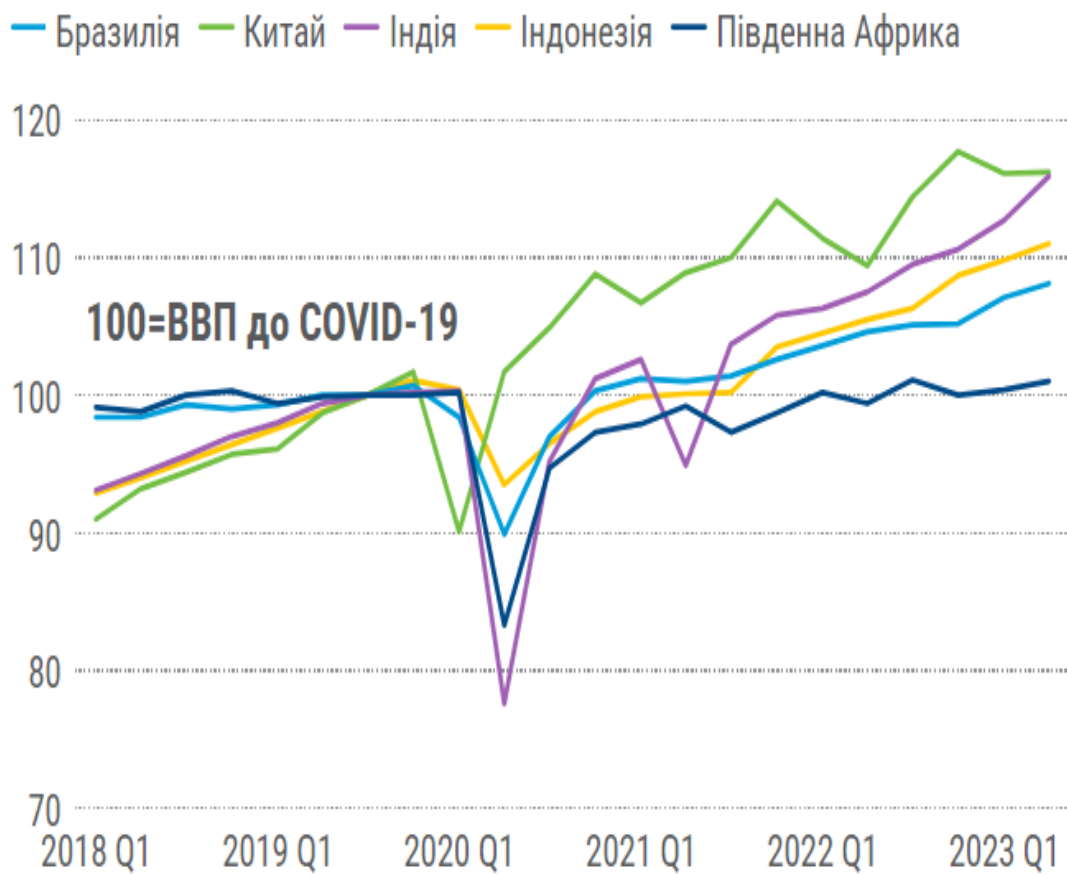

Рис. - Рівні реального ВВП для окремих країн, що розвиваються
Джерело: ЮНКТАД.

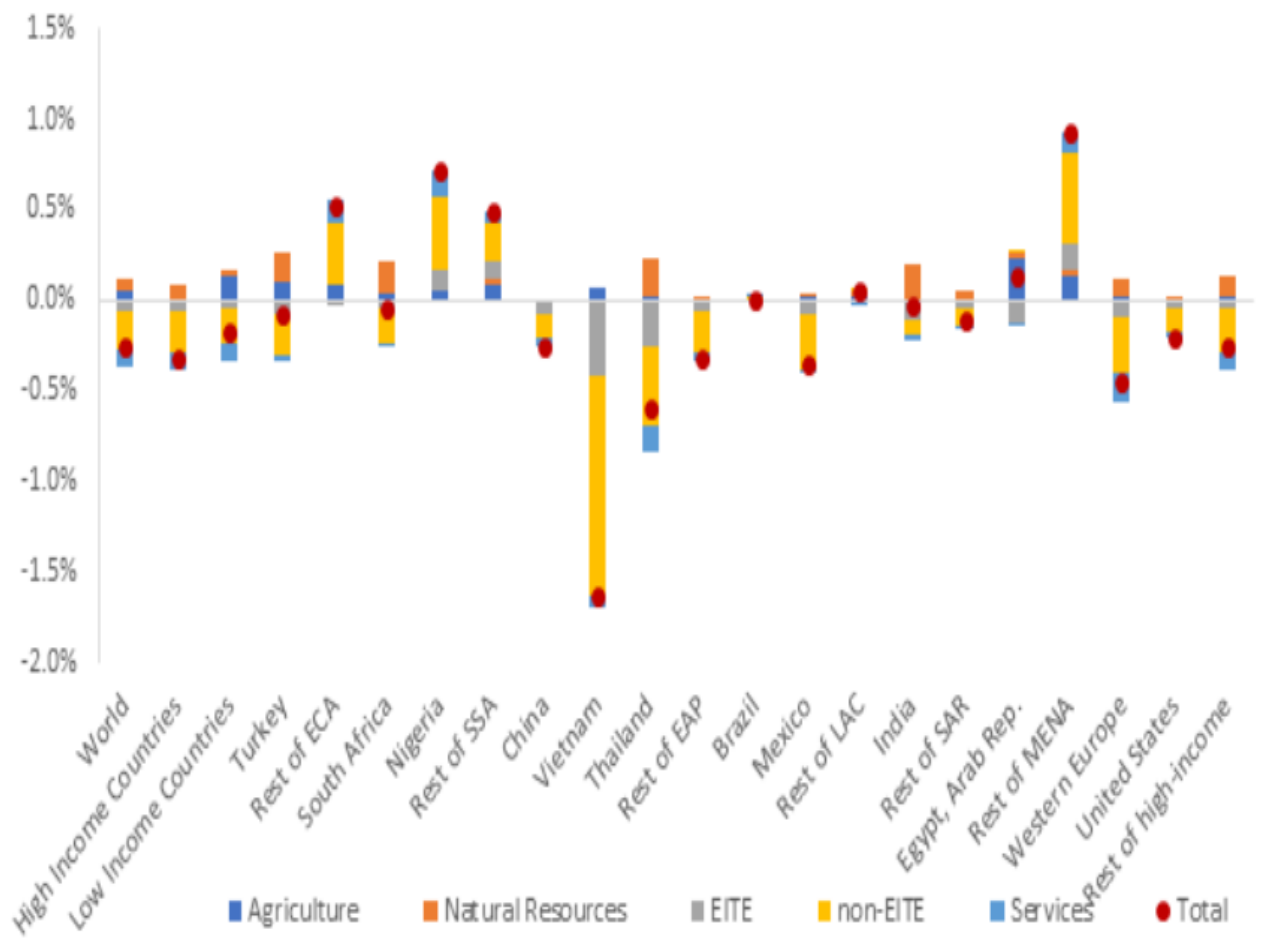
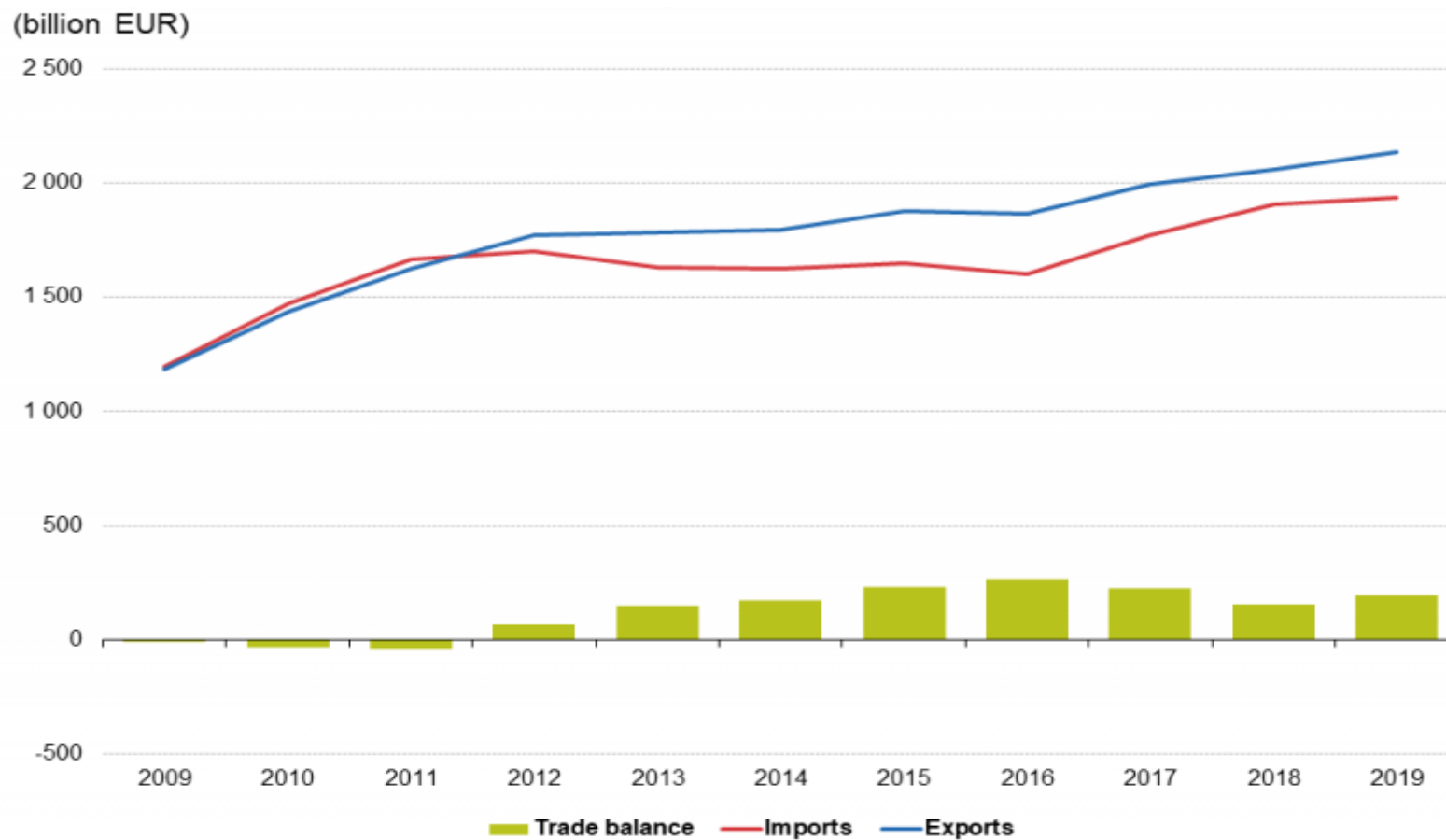

Рис. 2.4 - Зміна експорту ЄС порівняно з базовим роком як частка реального ВВП

Розвиток міжнародної торгівлі товарами, ЄС-27, 2009–2019 р.

Додаткова торгівля ЄС-27 за основними товарами, ЄС-27, 2014 та 2019.р

